

V O G E L W E R K G R O E P D E K E M P E N

Secretariaat:

Ludy en Rob Aarts, Wagenmaker 30, Veldhoven. (tel. 040-531773).

Penningmeester:

Wim van de Voort, Kruisstraat 75, Reusel. (tel. 04976-1759)
Gironummer: 3675103. (voor betaling kontributies en donaties).

Bestuursleden:

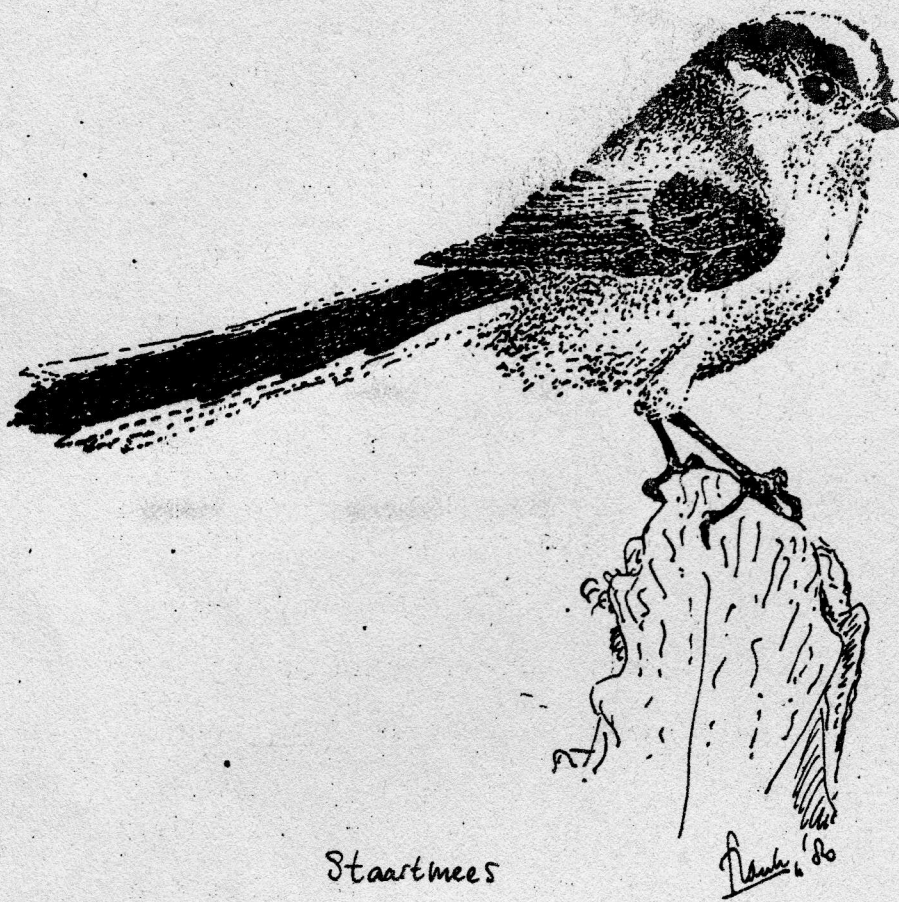
Jan Wouters, Lindestraat 6, Reusel. (tel. 04976-2391).
Gespreksleider.

Frank Neijts, van Speykstraat 16, Eindhoven. (tel. 040-432469).
Algemeen koördinator.

Archieven:

1. Broedvogels: Tom Heijnen, Jan Sluytersweg 26, Eindhoven.
2. Niet-Broedvogels: Lex Peeters, Marialaan 26, Reusel.
3. Diaërchief: Harry Lührling, Lupinestraat 33, Riethoven.

Wim de Kroon, Kuikeindseweg 6, Middelbeers.
(tel. 04244-2329).

Staatmees

TJA,

beste mensen, alweer de laatste Klauwier dit jaar. Het zijn er vijf geweest, vijf waaraan, vooral de laatste weken voor verschijning, met veel energie is gewerkt. En nu we het er toch over hebben, doe onder de kerstboom of tijdens het heidens vuurwerk, eens de plechtige belofte copy in te sturen. Nogmaals mensen het is broodnodig, anders wordt de redactie te veel in een "elitesfeertje" gedrukt. De Klauwier is ten slotte van en voor jullie allemaal. Dus voor den dag met die soortbesprekingen in dop, excursieverslagjes, ergernissen, leuke artikelen, waarnemingen enz. Misschien heb je ook eens tijd voor zo'n gezellige redactievergadering/werkavond met koffie en, als jij komt natuurlijk ook koek. Overigens dank ik, namens de redactie, alle inzenders van copy voor hun bijdragen dit jaar. En, a propos, Jacques houdt vanaf heden een redactionele winterslaap om zich bezig te houden met andere belangrijke zaken. Wij hopen dat hij toch weer bij het eerste voorjaarskrieken, samen met de bruine kikkers zal ontwaken. Met stencilwerk e.d. blijft hij echter in touw. In ieder geval, Jacques, bedankt voor je inzet

Namens de redactie, good luck aan iedereen,

ROB.

Konfrontatie tussen "De Klampert" - "VWG De Kempen".

Het was op een regenachtige zondagmiddag in de schone maand augustus, dat reeds bijna twee elftallen treurig bij elkaar stonden te wachten op de bal, een scheidsrechter en nog een goal.

Enkele dappere jongelui maakten zich los uit de groep om, niet als Jehova's getuigen, maar als balconsulenten een bal te versieren. Hun vakmanschap bleek duidelijk toen ze reeds bij het eerste adres slaagden in hun opzet. Had U nou gedacht dat de wedstrijd zou beginnen? Ach nee toch! Er ontbrak nog een goal en een scheidsrechter!

Weer maakten zich enige sterke jongelui (waaronder 3 Franken) uit de kudde los om een goal van het naburige voetbalveld op de schouders te nemen, en onder luid gejuig werden zij ontvangen door de achtergebleven groep. Bij gebrek aan een scheidsrechter begon de wedstrijd.

Achtereenvolgens was de stand: 1-0, 1-1, 2-1, 2-2, 3-2, 4-2, 5-2, 5-3, 6-3, 6-4.

De Klampert begon vrij zwak maar na enkele minuten kwam er een stevige versterking.

Enige manschappen en een uitdelen van wonderelixer (een lichte vorm van doping, maar dat werd de scheidsrechter niet verteld) kwamen aan, waarna de Klampert duidelijk -geheel tegen de verwachting in, en helemaal eerlijk!- de leiding nam.

De felheid die in de tweede helft van de eerste helft aan de dag geleedg werd bleef in de tweede helft tot een minimum beperkt, maar dit werd ruimschoots gekompenseerd door de opmonterende muziek van het circus "Mikkenie".

Het wedstrijdbeeld golfde heen en weer, net als in de krant, hoewel het zeer opviel dat alle persoonlijke duels door klamperts gewonnen werden. Weet U waaraan dat ligt? Wij wel (gna, gna). Met een luide knal werd de overwinning gevierd. De Klampert fietste naar de Plank, waar de VWG al gearriveerd was en waar we tevergeefs een ijstaart probeerde te bestellen.

Toen kwam er een olifantje (ofwas het een varken) met een lange snuitenz.

Daaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaaag

Astrid - Maaike - Helen - Marcel - Hans - Ewoud - Ad - Frank vs.

VOGELN IN NEW FOREST

New Forest ligt in het zuiden van Engeland en grenst zowat aan de Noordzee. Het is een gebied dat zo'n 15 x zo groot is als het landgoed "De Utrecht", dus zo'n 45.000 ha. Een behoorlijk groot gebied dat bovendien vrijwel aaneengesloten is. Het wordt wel doorsneden door enkele flinke wegen, waarvan één de autoweg Ringwood-Southampton is. Ook loopt er een spoorlijn dwars door het gebied.

Toch zijn er genoeg mogelijkheden voor het wild om over of onder deze hindernissen door te komen, zodat ze zich ook onder elkaar kunnen vermengen.

New Forest doet een beetje denken aan de Hooge Veluwe en er zitten ook stukjes in die een beetje doen denken aan de "Herdgang".

Ik was begin april 1980 in New Forest en heb het gebied zo'n beetje doorkruist en vond het zeker de moeite waard. Voor vogels, maar ook wel voor de zoogdieren en het landschap.

Opvallend zijn de uitgestrekte heidegebieden, begroeid met Gaspeldoorn, die in de tijd dat ik er was (april) net in bloei stond. Soms zo veelvuldig, dat er compleet gele velden ontstonden hetgeen een fraai panorama opleverde, vooral ook omdat het terrein een beetje heuvelachtig is.

De bossen tussen Lyndhurst en Ringwood zijn wel de oudste van New Forest met behoorlijk grote bomen. Daarin is ook een bomenroute uitgezet met maar liefst 57 soorten naaldbomen. Deze zijn rond 1859 geplant. Eén van die hoge bomen is de Redwood met een lengte van 41 meter (nu wellicht 42 mtr.!).

De naaldbomen nemen wel veel ruimte in van het totale bomenbestand, nl. zo'n 70%. Van de 30% loofhout wordt het overgrote deel in beslag genomen door eiken en beuken.

Wat de vogels betreft is New Forest rijk aan veel zangvogels, waarvan de Provencaalse Grasmus (Dartford Warbler) wel de interessantste is, denk ik. In tegenstelling tot de meeste andere grasmussen is hij standvogel, wat hem zeer kwetsbaar maakt voor strenge winters, hetgeen wel zal blijken uit de onderstaande aantallen:

Provencaalse	1963	10 paar
Grasmus	1975	560 paar
	1979	186 paar

('62/'63 en '78/'79 waren zeer strenge winters! Red.)

De oorzaak dat deze grasmus (en de Cirlgors bijv., Red.) niet bij ons maar wel in Engeland voorkomt zit hem in het klimaat: Zuid-Engeland wordt nl. beïnvloed door een warme golfstroom, zodat het maar zelden erg koud wordt in die streken.

De Provencaalse Grasmus leidt een verborgen bestaan en is, als-ie niet zingt, erg moeilijk waar te nemen. Toch heb ik verschillende paren gezien, dank zij een Engelse vogelaar en tevens fanatiek ringer, nl. Roger Jackson, met wie ik een dag New Forest uitgekamd heb. Hij is de enige die speciaal een vergunning heeft voor het ringen van nestjongen van de Provencaalse Grasmus. Elk jaar lukt het hem wel om enkele nestjes jongen te ringen. Het vangen van deze grasmussen buiten het broedseizoen bleek zogoed als onmogelijk, vooral omdat deze vogels geen bepaalde vliegroutes hebben.

Ook de Grote Gole Kwikken worden geringd. In New Forest zitten er zo'n 20 à 30 paar, waarvan elk jaar alle nesten bekend zijn, zonder uitzondering. Er is iemand die er onderzoek naar doet. Deze nesten zijn meestal ook vrij gemakkelijk te vinden omdat ze zich bijna allemaal onder bruggen bevinden.

Er schijnen ook veel Nachtzwaluwen voor te komen, maar hiervoor was ik nog te vroeg, hetgeen ook geldt voor de Fluiters (hoewel ik er nog enkele heb gehoord).

Er komen daar in Engeland ook "Ringtailparakeets" (= Ring-necked Parakeet = Halsbandparkiet?? Red.) voor, die zich in het wild weten te handhaven en zelfs uit te breiden. Ze zijn onmiskenbaar door hun geschreeuw en de typische staart.

De Hop en de Appelvink schijnen soms ook als broedvogel voor te komen, maar die heb ik niet gezien. Leuk is het ontbreken van de "gewone" Boomkruipers, al dacht ik er in het begin wel gezien te hebben. Wel vond ik dat ze er een beetje vreemd uitzagen, nl. met opvallende lichte vlekken op de rug. Het bleken dan ook Kortsnavelboomkruipers te zijn. (Noot redactie: Deze soort heet tegenwoordig "Taigaboomkruiper", die de laatste jaren steeds vaker in Nederland wordt waargenomen. Het betreft hier dan de nominaatvorm die veel witter van onderen is dan de Engelse vorm.)

Ook de Glanskop heb ik daar goed leren kennen wat betreft het geluid.

In New Forest zijn verschillende campings van waaruit men mooie wandeltochten kan maken. Ikzelf heb de meeste tijd doorgebracht in een tent, behalve de laatste week. Het was toen mogelijk goedkoop een caravan te huren in de buurt van Brockenhurst, nl. New Park. Het was een veehouder die als bijverdienste wat caravans verhuurde. Er was ook een campingwinkel bij en voor de liefhebbers elke dag verse melk. Vanuit de caravan had ik een prachtig uitzicht over New Forest. Rond de boerderij lagen weilanden waar elke avond herten kwamen grazen. Vooral 's avonds, als ik in 't donker met mijn auto dwars over de weilanden reed, kon ik de herten benaderen tot op een tiental meters. Bijzonder mooi waren ook de vossen, die in het licht van de autolampen gewoon verder gingen met voedselzoeken. Je zag ze dan met de neus dicht over de grond zigzaggend over het weiland lopen. Dat er veel zitten bleek wel uit het feit dat ik er soms wel 2 of 3 tegelijk zag! Eén keer heb ik ook een das in de koplampen gehad, hiervan heb ik ook de burcht gevonden.

Tot slot hieronder nog een overzicht van de aantallen zoogdieren in New Forest:

Commoners ponies		- 4000
Commoners cattle		- 2000
Red Deer	- Edelhert	- 33
Sika Deer	- Sika hert	- 60
Roe Deer	- Rec	- 450
Fallow Deer	- Damhert	- 600

Groetjes, Geert Sanders.

Naschrift redactie: Zulke artikelen moesten (en kunnen) er meer komen!

RUILVERKAVELING "DE HILVER"

Inleiding:

Begin dit jaar werd bekend gemaakt dat men plannen had in de nabije toekomst een zeer uitgestrekt agrarisch gebied, grofweg gelegen tussen Landgoed "De Utrecht" bij Esbeek en de Kampinase Heide bij Boxtel te gaan verkavelen. Daar de Spreeuwelse heide (Elschotse Hoek) ten oosten van de Utrecht, het Beekdal van de Reusel boven de Utrecht (Hertgang), en een weidegebied boven de Broekling hierbij gemeoid waren werd door Jacques van Kessel en ondergetekende op het verzoek van StaatBosBeheer ingegaan om medewerking te verlenen bij de inventarisatie van betreffend gebied. Dit met als doel dit deel voor verkavelen te behoeden.

Jammer genoeg kregen we verder geen medewerking van andere mensen binnen de Werkgroep die regelmatig in de omgeving van dit terrein vertoeven (Zij hoeven dan ook straks, indien de verkaveling door mocht gaan ook niet te vloeken op die "vervloekte boeren", dat doen wij wel).

Wegens tijdgebrek hebben we ons voor een groot deel moeten beroepen op materiaal van voorgaande jaren, waarbij het belang van het waarnemingen-archief weer 'ns duidelijk bleek.

De Spreeuwelse heide (Elschotse hoek), bespreking vogels.

Mede door haar centrale ligging tussen de belangrijke waterwildgebieden 't Goorven en de Flaes, en de Landschotse heide met haar vennen vormt de Spreeuwelse heide een belangrijk broed- en pleistergebied voor enkele voorname soorten. De belangrijkste broedvogels zijn Roodborsttapuit, Wulp, Grutto, en Scholekster waarvan in 1980 resp. 3, 4, 7, en 2 paren hier een territorium hadden. Het totaal aantal soorten broedvogels in het terrein bedraagt 30.

De relatie tussen de Spreeuwelse heide en het aangrenzende landgoed "De Utrecht" blijkt erg groot te zijn, waardoor een verkaveling ook dit gebied hevig zou kunnen schaden. Hierbij moet behalve aan de vogels ook aan de waterstand gedacht worden. Dit laatste onderwerp wordt echter wat verderop iets uitvoeriger besproken.

Wat de vogels betreft kan de binding tussen beide gebieden het beste weergegeven worden door weidevogels als Grutto, Wulp, Regenwulp en Kievit als voorbeeld te nemen. Zij slapen in de voorverzameltijd evenals gedurende de doortrekperiode doorgaans op de natte heide bij het Goorven of aan de Keyenhurk bij de Landschotse heide, maar zoeken overdag voor een belangrijk deel bij de Spreeuwelse heide hun voedsel. Enkele aantallen zijn;

Grutto: 01-03-'78	290 ex.	(L.Peeters)	Wulp: 09-03-'78	20 ex.	(L.Pe)
25-06-'78	130 ex.	"	10-08-'80	63 ex.	"
16-06-'78	385 ex.	"	01-03-'78	135 ex.	"
03-03-'78	400 ex.	"	Kievit: 23-02-'78	150 ex.	"
14-04-'80	145 ex	"	27-08-'80	1350 ex.	"
			10-08-'80	850 ex.	(JvKe.)

Ook diverse broedvogels van de bossen van Landgoed "De Utrecht" gebruiken de Spreeuwelse heide als fourageergebied (Roofvogels, Duiven, Kraaiachtigen). Verder is regelmatig een baltsende Korhoen te observeren, afkomstig van de Neterselse heide.

Wat doortrekkers en pleisteraars betreft: tijdens de winter is het gebied zeer soortenrijk. Typische wintervogels als Bonte Kraai, Kramsvogel en Koperwiek, maar ook diverse Roofvogels zijn gedurende die tijd altijd vertegenwoordigd. Behalve Weidevogels zijn vooral Tapuitachtigen hier in opvallende aantallen tijdens de doortrekperiode aanwezig (b.v. 12 ♂ en 6 ♀ Tapuit op 18-05-'78, 23 Paapjes en 8 Roodborsttapuiten op 17-05-'80)

De ontwatering.

Wanneer het gedeelte Spreeuwelse Heide gelegen ten Noorden van de Liesdijk en ten N.N.O. van het Goorven verkavelt wordt is het zeer waarschijnlijk dat in dit gebied vele nieuwe afwateringssloten zullen worden aangelegd. De toekomstige sterke afwatering zal waarschijnlijk dan in noordelijke richting gestuurd worden, enwel op het riviertje de Reusel.

De Mispelindse en Neterselse heide met de vennen het Goorven, de Flaes en de Hazekolk waarvan de laatste 10 jaar een duidelijke verdroging te zien valt ten gevolge van ontwateringswerken blijken iets hoger te liggen dan het toekomstige ruilverkavelingsgebied. Verdere ontwatering in welke vorm dan ook is ontoelaatbaar omdat we hier met een uiterst waardevol natte heidegebied te maken hebben waarvoor Klokjesgentiaan, Beenbreek, Zonnedaawsoorten, en zeldzame bieze en zeggesoorten kenmerkend zijn. Ook vogels als Tureluur en Watersnip zouden verdwijnen.

De Herdgang en het beekdal van de Reusel.

De Herdgang die bij eenieder van ons zodanig bekend is dat een bespreking overbodig is wordt omgeven door een belangrijke "Buffer" in de vorm van weilanden en akkers. Zelfs fraaie kleinschalige graslandjes met nog redelijk veel houtwallen, grillig doorkruist door de hier nog ongekanaliseerde Reusel zijn hier te vinden. Tijdens de Bekentellingen hier bleken vooral de volgende vogelsoorten regelmatig aanwezig te zijn: Dodaars, Ijsvogel, Buizerd, Blauwe Reiger, Waterhoen (20-40). Ruilverkavelingswerkzaamheden zullen ongetwijfeld nadelige gevolgen hebben voor dit laatste stukje onverkaveld weidegebied.

De Broekeling.

Dit gebied dat deel uitmaakt van Landgoed de Utrecht ligt ten zuidwesten van Esbeek. Het is een betrekkelijk smal, langgerekt gebied waar voor 'n deel de Hoogeindse beek in lengterichting doorstroomt. Er is sprake van een uniek., laag gedeelte in het landschap dat zeer gevarieerd is en een vochtig karakter heeft. Typische landschapstypes zijn o.a.: Gagelstruwelen, Hoogveenrestanten, Veenplassen (ged. kunstmatig), Elzen- en Wilgenbroekbos, stukken Dop- en Struikheide, en verwilderd Grove Dennebos. Het gebied heeft grote landschappelijke/historische waarde, evenals waarde op het gebied van flora en fauna.

De belangrijkste planten zijn: Jeneverbes, Veenbes, Veenpluis, Beenbreek, en Kleine zonnedaaw. Wat de vogels betreft zien we hier Water-, Riet- en Roofvogels zoals Dodaars, Blauwborst, Sperwer, Buizerd, Torenvalk, en Nachtegaal. Het spreekt voor zich dat dit gebied belangrijk is voor veel vogels uit de omgeving die hier hun voedsel komen zoeken. Door de ruilverkaveling in de aangrenzende weiden zou de beïnvloeding van de intensieve landbouw en de uitgebreide waterhuishoudkundige werken te groot worden op dit gebied.

Nawoord.

Dit artikel kan gezien worden als een beknopte weergave van een tussentijdsverslag dat we in oktober dit jaar naar S.B.B. verzonden. Wij hoopten de betrokkenen bij de verkavelingen met dit verslag ervan te kunnen overtuigen dat ruilverkavelingswerken in zo'n waardevolle gebieden onveroorloofd zijn. De Spreeuwelse Heide en de kleinschalige weiden bij de Herdgang zijn het zelfs eerder waard aan het agrarisch gebruik onttrokken te worden, en een beheer te krijgen, afgestemd op flora en fauna.

Ik hoop jullie met dit verslag te hebben ontwaakt uit de droom dat alles toch al verloren is. Neeeee,.... in tegendeel!!, Er valt nog heel wat te redden in de Kempen, maar daarbij is wel jullie inzet nodig. Volgend jaar krijgen we waarschijnlijk een kans een nauwkeurigere inventarisatie in het gebied te verreichten. Help dan mee gegevens te verzamelen!!!

Bij Jacques en mij ligt het originele, uitgebreide verlag ter inzage. Ook kun je bij ons terecht voor informatie omtrent de inventarisatie van volgend jaar.

Lex.

DE GROTE GELE KWIKSTAART IN DE KEMPEN

Door Frank Meijts

INLEIDING

In dit artikel wordt getracht een samenvatting te geven van alle gegevens die tot dusverre bekend zijn over het voorkomen van de Grote Gele Kwikstaart (voortaan GGK) in de Kempen. Voor een begrenzing van het gebied "De Kempen" verwijs ik naar fig. 1.

Ingegaan wordt op het doortrekverloop, overwintering en biotoopkeuze tijdens die periodes, waarbij de situatie wordt vergeleken met die elders in Nederland. Daar de GGK ook tijdens de trek en in de winter een duidelijke voorkeur vertoont voor beken en beekdalen, wordt dat aspect nader belicht, vooral wat betreft de Dommel.

De gegevens voor dit artikel (grotendeels verzameld door Tom Heijnen), zijn op 3 manieren verkregen:

- Vanaf de winter 1976/'77 werden minimaal 2 x per winter zgn. "beken-tellingen" georganiseerd door de VWG "De Kempen", waarbij vrijwel alle beken in ons studiegebied op vogels werden geteld. Dit gebeurde "voor de voet", dus gewoon langs de beek lopend en alle waarnemingen noteren. Hoewel ook oktober- en maart-tellingen werden gehouden, viel wat betreft de GGK de nadruk op de tellingen in januari, februari en december.
- Reeds vanaf 1975 werd door Tom Heijnen en ondergetekende speciale aandacht besteed aan de GGK en werden min of meer regelmatig stukken van de Dommel, de Kleine Dommel en de Run op het voorkomen van GGK bekeken.
- Alle incidentele waarnemingen van onszelf en andere waarnemers werden genoteerd.
- Literatuuronderzoek.

iets over de DETERMINATIE

In de zomer is verwarring mogelijk met de Gele Kwikstaart (GK), doch de zeer lange staart en de zwarte keel van het mannetje zijn dan goede kenmerken. Overigens hebben ook wijfjes vaak meer of minder zwart aan de keel. In herfst en winter, voor de Kempen het meest van toepassing, ontbreekt de zwarte keel en vooral bij wijfjes en juvenielen is het geel van de onderzijde grotendeels totde anaalstreek beperkt. Buik en borst zijn dan meer isabelkleurig. Ook dan is de lange staart en het sterk "meewippen" van het onderlijf een goed kenmerk. Tevens moet men in de gaten houden dat wanneer de GGK in onze streken arriveert, de meeste GK al vertrokken zijn, terwijl in het voorjaar de situatie juist andersom is. Ook het verschil in biotoopkeuze is normaliter aanzienlijk: de GGK vooral langs beken, de GK vooral op akkers en weilanden. Ook het geluid is volkomen verschillend.

's Winters wordt de GGK eerder verward met de Witte Kwikstaart (WK), daar ook die regelmatig langs beken voorkomt en wiens geluiden overeenkomen. Daar kwikstaarten vaak tussen stenen en andere "rommel" fourageren worden zij dikwijls laat opgemerkt en veelal pas als ze wegvliegen. Men hoort een enkele roep en de vogel is gevlogen. Krijgt mende vogel tijdens het wegvliegen toch te zien dan is het verschil vrij duidelijk: De GGK is minder zwart-wit en doet vaak slanker, "langwerpiger" aan. Ziet men enig geel aan het achterlijf dan is het altijd een GGK. Fouragerende vogels langs een beschaduwde beekoever op enige afstand, ziet men soms als een bewegende gele vlek!

vervolg. DETERMINATIE

Belangrijk is het verschil in geluid: De WK roept duidelijk "tsik", vaak herhaald, de GGK meer "twit" of "twip", veel scherper en metaalachtiger van klank. Hoewel ook dikwijls herhaald klinken de afzonderlijke "lettergrepen" wat korter. Indien men hier goed oplet en regelmatig oefent, is het heel goed mogelijk GGK onder allerlei omstandigheden te ontdekken en te determineren.

BROEDGEVALLEN

In ons studiegebied zijn na 1951 géén broedgevallen meer gekonstateerd, zelfs waarnemingen van zingende mannetjes of andere baltsuitingen ontbreken geheel. Ook tijdens de periode van het Atlasprojekt zijn hier geen broedaanwijzingen vastgesteld (Texeira 1980).

In feite zijn waarnemingen uit april reeds uiterst schaars, zijn slechts 2 mei-, géén juni- en 2 juli-waarnemingen bekend geworden. Die uit juli betroffen waarschijnlijk juveniele exemplaren, afkomstig van naburige broedgebieden.

In geheel Noord-Brabant zijn overigens maar 5 broedgevallen bekend, waarvan er 2 betrekking hebben op de Kempen: 1913 Tongelre (nu 'n wijk van Eindhoven) en 1951 te Esbeek. Het broedgeval te St.Oedenrode in 1961 valt juist buiten de noordgrens van ons studiegebied. Overigens is dit tevens het laatst bekende broedgeval in Noord-Brabant (Van Erve c.s. 1967).

Ietwat vreemd is dit wel, omdat we met name langs de Dommel veel bruggen, watermolens e.d. aantreffen die voor goede nestgelegenheid kunnen zorgen. Het veelvuldig voorkomen in de trektijd en de winter langs deze beek duidt aan dat althans in die tijd er ook voldoende voedsel aanwezig is. Mogelijk dus dat in voorjaar en zomer de situatie wat dat betreft te ongunstig is voor een eventuele vestiging van de GGK.

VOORKOMEN, BUITEN DE BROEDTIJD, VÓÓR 1967

In dat jaartal verscheen de "Avifauna van Noord-Brabant", nog steeds de beste informatiebron betreffende de ornithologie in onze provincie. Deze vermeldt voor geheel Brabant, buiten de broedgevallen, 12 waarnemingen en 1 vondst. Hiervan hadden er slechts 5 betrekking op ons studiegebied: augustus 1, november 2, januari 1 en februari 1. Bovendien wordt nog gemeld dat in de jaren 1950-1957 regelmatig GGK werden gesignaleerd aan de Flaes.

N.B. De opmerking in Hens ('65): "Nillesen zag op een autotocht half juli tussen Weert en Tilburg (waarbij hij dus de Kempen gepasseerd moet zijn! FN) 20 à 30 stuks juveniele exemplaren allen op hun eentje langs de gebaande weg voedsel zoeken.", berust haast zonder twijfel op verwisseling met één van de andere kwikstaarten. Dergelijk gedrag is daarna nimmer waargenomen bij de GGK, echter vaak bij de GK en de WK.

Vanaf 1967 t/m mei 1980 wisten wij 211 betrouwbare waarnemingen te achterhalen, een wel zeer aanzienlijke toename dus! Nadere informatie over die aantallen, ingedeeld per plaats en tijd wordt verstrekt in de volgende hoofdstukjes en de figuren.

Mogelijke oorzaken voor die toename:

- Sinds 1967 is het aantal vogelaars ook in de Kempen aanzienlijk toegenomen. Dit leidde vanzelfsprekend tot een betere communicatie, waarvan bijv. de samenstelling van een waarnemingenarchief, bekendtellingen, informatie over determinatie e.d. weer het gevolg waren.

vervolg, VOORKOMEN BUITEN DE BROEDTIJD VOOR 1967,

- Sedert enkele jaren wordt door een paar Kempische vogelaars speciale aandacht aan de soort besteed. In dit verband is het nuttig op te merken dat bijna de helft van de waarnemingen van slechts 2 personen afkomstig is.
- Er is mogelijk een samenhang met deze recente toename van het aantal overwinterraars en doortrekkers in de Kempen en die van het aantal broedparen in Denemarken en Zuid-Zweden
Zie HERKOMST.

DOORTREKVERLOOP NA 1967

Aan het tellen van trekkende zangvogels is in de Kempen tot dusverre nauwelijks aandacht besteed. Dit in tegenstelling tot West-Nederland, de Zuidwest-Veluwe en Zuid-Limburg. In deze gebieden kon men met behulp van de daaruit verkregen gegevens een goed beeld krijgen van het aantalsverloop van trekkende GGK (Kwak 1979). In de Kempen alleen in Veldhoven gedurende langere tijd in één herfst trek geteld en wel 10 dagen (12 uur) in oktober 1976 en 5 dagen (5 uur) in oktober 1977. Toen werden slechts 2 trekkende GGK opgemerkt en wel op 06-10-77 (Neijts, ongepubl.).

Overigens worden wel vaker typisch trekkende GGK opgemerkt: vliegend over bossen, heidevelden, steden e.d. of fouragerend in kleine slootjes, plasjes en op akkers, vèr van beken. Dit echter incidenteel. Toch menen we een goed beeld te hebben over het doortrekverloop en -tijd in de Kempen. Niet in de laatste plaats is dit te danken aan het feit dat veel vogelaars in onze streken beken en beekdalen als favoriete excursie-terreinen hebben en juist hier houden zich in het winterhalfjaar de meeste GGK op.

In het najaar arriveren de eerste GGK in de laatste decade van augustus: 1e waarneming 22-08-77 2 exx. de Flaas. Het aantal blijft gedurende de eerste drie septemberweken klein en pas in de laatste week van die maand zien we een duidelijke toename. In de eerste 2 weken van oktober bereikt de trek een duidelijke piek. Op gunstige plaatsen ziet men dan vaak meerdere exx. vlak bijeen, zoals bijv. langs de Dommel in het Eckartse Bos in Eindhoven. Het "top-aantal" is hier 5 exx. op ca. 700 mtr. beeklengte, 02-10-79.

Na half oktober begint de trek al af te nemen en het lijkt erop dat de in november gesignaleerde GGK grotendeels reeds tot de overwinterraars behoren. Veiligheidshalve zijn die echter bij het bepalen van het aantal overwinterraars niet meegerekend. Zie OVERWINTEREN. De doortrek in de Kempen (in de herfst) laat zich goed vergelijken met die zoals die is vastgesteld te Wageningen in 1976: ook hier een zeer duidelijke piek rond half oktober en relatief weinig septemberwaarnemingen. De situatie in Scheveningen en Zuid-Limburg (1976 en 1977) toont een duidelijk verschil t.a.v. september: op beide plaatsen werd een duidelijke piek bereikt in de 2e helft van die maand, te Scheveningen zelfs duidelijker dan in oktober! (Kwak 1979).

Nog opvallender dan daar is het dan dat de doortrek hier in de Kempen later valt dan die in Zweden. Te Falsterbø konstateerde men een piek rond 20 september, terwijl 75% van de waargenomen vogels tussen 11 sept. en 5 okt. passeerde (Roos 1976). Zie ook HERKOMST.

Daarentegen kort de situatie hier aardig overeen met die in Denemarken (Jørgensen 1971).

Vanaf de 1e week van november tot eind februari blijft het beeld vrij stabiel, m.u.v. een onverklaarbaar "pickje" eind november/begin december. Merkwaardig genoeg zien we dit ook in het sonmatiediagram van alle verzamelde waarn. 1973-76 van oost/zuid-Nederland, gegeven door Kwak ('79)!

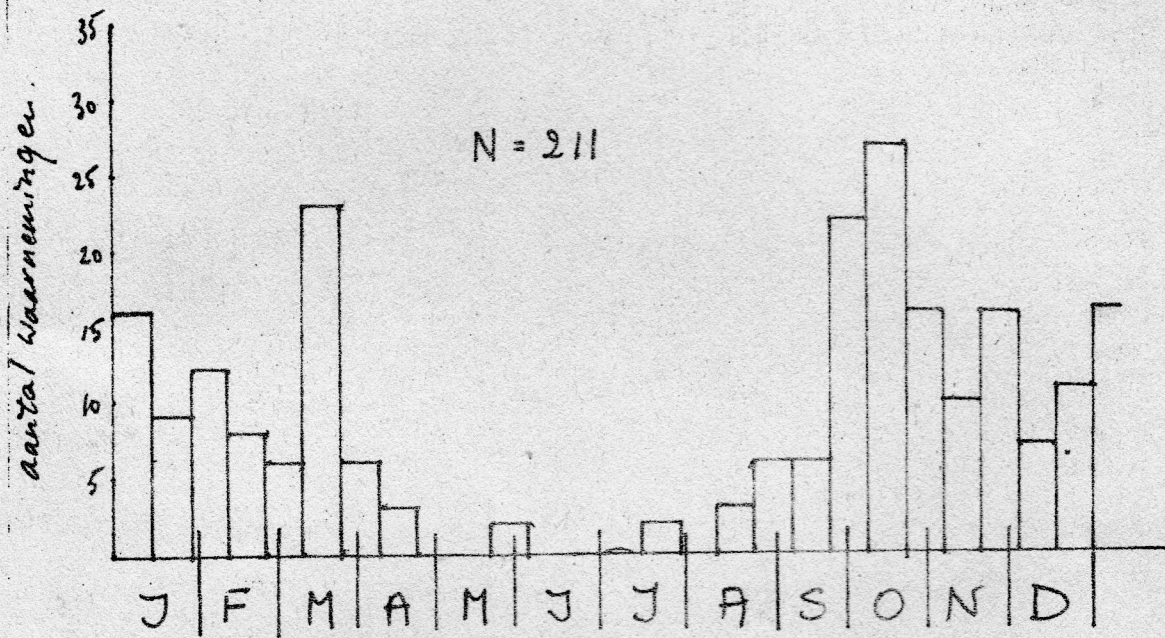

fig.1: Verdeling in 2-wekelijkse periodes van de in de Kempen waargenomen Grote Gele Kwikstaarten gedurende de periode 1967 t/m mei 1980.

vervolg, Doortrekverloop

Eind februari, begin maart neemt het aantal iets af, waarna in de 3e en 4e week van maart het aantal waarnemingen weer sterk oploopt. Mogelijk dat tegen het einde van februari de bij ons overwinterende vogels beginnen terug te trekken en pas in de loop van maart de zuidelijker overwinteraars zich naar de noordelijke broedgebieden gaan begeven.

De voorjaarsstrek verloopt erg snel: aprilwaarnemingen zijn erg schaars, in feite zijn er tot dusverre maar 4 bekend, nl.: 07-04-76 1 m. bij de Volmolen; 10-04-75 1 m. Beuven (Strabrechtse Heide); 10-04-79 1 m. op een akker in Veldhoven, daarna trekkend naar ZW. en de laatste 15-04-79 1 ex. langs de Dommel bij de Loonder Hoeve.

De beide meiwaarnemingen zijn vreemd genoeg uit de laatste decade: 21-05-77 1 ex. in zomerkleed naar MNO Son en 25-05-74 1 ex. Geldrop.

OVERWINTEREN

In het najaar vindt nog doortrek plaats tot in november (o.a. Kwak 1979) en in het voorjaar vooral in maart, althans in de Kempen. Daarom zijn alleen waarnemingen uit december, januari en februari gebruikt om een indruk te krijgen van het aantal overwinterende GGK.

De gegevens van de bekentellingen (Heijnen, in prep.) zijn bruikbaar om althans een zeker minimum aantal overwinteraars te bepalen. Tijdens deze tellingen werden vrijwel alle beken in de Kempen op vogels onderzocht. De volgende tellingen (met daarachter het totaal aantal waargenomen GGK) vonden plaats in genoemde wintermaanden:

29 en 30-01-1977	4 exx.
14 en 15-01-1978	4 exx.
23 en 24-12-1978	3 exx.
02 en 03-02-1979	geén, deze vond plaats tijdens een langdurige vorstperiode.
01 en 02-12-1979	5 exx.

Er zijn echter diverse redenen om aan te nemen dat het werkelijke aantal overwinterende GGK in de Kempen wel wat hoger ligt:

- Aan de bekendtellingen nemen (namen) ook minder ervaren vogelaars deel, die gemakkelijk enkele GGK gemist kunnen hebben, zie DETERMINATIE.
- Ook ervaren waarnemers zien soms GGK over het hoofd. Meermalen is gekonstateerd dat zij op "onverwachte" plekjes fourageren (onooglijke zijslotjes van beken bijv.), zich ophouden in watermolens of zich op onbereikbaar terrein ophouden. In dit verband moeten we de waterzuiveringsinstallatie van de Dommel in Eindhoven noemen, die niet voor publiek toegankelijk is. In de strenge winter van '78/'79 overwinterden hier 2 à 3 exx., die tijdens de bekendtelling in die periode niet opgemerkt zijn!
- De toevalsfactor speelt een grote rol. Het is waarschijnlijk dat individuele exemplaren langs dezelfde beek soms grote afstanden afleggen of zelfs langs andere, naburige, beken fourageren. Vooral in het geval van de Dommel, die op zijn weg naar de Maas immers vele andere beken "opslokt".

Van groot belang is ook de toestand van het weer tijdens een telling.

Andere, min of meer regelmatige tellingen en incidentelere waarnemingen in de wintermaanden bevestigen het vermoeden van ondertelling.

vervolg, OVERWINTEREN

Houden wij hiermee rekening dan komen we op de volgende minima en mogelijke maxima:

<u>Dommel</u> (Bekart + waterzuivering):	2 à 4
" (Soeterbeek):	1
" (Eindhoven centrum):	1
" (Gennepermolen e.o.):	1 à 2
" (Dommelse Watermolen e.o.):	0 à 1
" (Son):	0 à 1
<u>Kleine Dommel</u> (Geldrop noord + de Zeggen):	1
" " (Geldrop zuid):	1
<u>Reusel</u> (Diessen):	1
TOTAAL	<u>8 à 13 exx.</u>

Het is heel wel mogelijk dat ook op andere plaatsen dan de genoemde meer of minder vaak GGK overwinteren, al is dat uit de bekende waarnemingen niet af te leiden. Voorzichtigheidshalve schat ik het maximaal aantal overwinterende GGK in de Kempen op ca. 15 exx.

Opmerkingen:

- Een belangrijk overwinteringsgebied voor de GGK (en de Waterpieper!) was tot voor kort de zandvanger van de Dommel in de wijk Hanevoet te Eindhoven. Regelmatig werden hier 1 tot 3 exx. aangetroffen. Waarschijnlijk door de steeds grotere rekreatiedruk (sportvissers, honden uitlaten e.d.) zijn beide soorten hier vrijwel verdwenen.
- Tijdens de strenge winter van '78/'79 werden vrijwel nergens GGK gezien. Behalve het genoemde overwinteren op de waterzuiveringsinstallatie werd slechts 1 ex. gezien op 26-01-79 te Hanevoet. Beide plaatsen waren tot in de verre omtrek de enige gedeeltelijk ijsvrije plekken. Dit verschijnsel is ook in Denemarken gekonstateerd (Jørgensen 1971).
- Hoewel uit geheel Nederland winterwaarnemingen bekend zijn, is de situatie in de enigszins vergelijkbare (beken-)gebieden volkomen verschillend: In Twente en de Achterhoek overwinteren ze niet of nauwelijks (de broedplaatsen zijn dan verlaten), in Zuid-Limburg echter telde men in de winter van '76/'77 meer dan 50 exx.! Mogelijk dat hier een deel van de broedpopulatie achterblijft. Aantallen of "konsentraties" elders uit het land zijn niet bekend (Hustings & Kwak 1979 en Kwak 1979).

BIOTOOPKEUZE

Veruit de meeste GGK worden in de Kempen langs beken gezien, nl. 151 van de 211 waarnemingen, bijna 75% dus. Van deze beken geniet de Dommel duidelijk de voorkeur: ruim 59% van alle "beek-waarnemingen" (89 van de 151) is afkomstig van deze beek. De Kleine Dommel (ook Rul genaamd) is goede tweede met 33 waarnemingen = 22%. Langs de overige beken wordt de GGK veel minder waargenomen:

Tongelreep	7 x	Grote Beerze	2 x
Keersop	7 x	Beekloop Bergeijk	2 x
Run	4 x	Strijper Aa	1 x
Hooijdonkse Beek	3 x	Kleine Beerze	1 x
Reusel	2 x		
		<u>TOTAAL</u>	<u>29 = 19%</u>

vervolg, BIOTOOPKEUZE

Aandere plaatsen waar ook GGK zijn aangetroffen: waterzuiveringsinstallatie van de Dommel te Eindhoven (13 x, doch dit aantal is wat geflatteerd doordat hier soms dezelfde, overwinterende, exemplaren worden geteld), vennen (7 x), visvijvers (6x), sloten e.d. (5 x), afgravingen (1 x) en kanalen (1 x).

Tot slot zijn 22 waarnemingen afkomstig van trektellingen of "toevallig" overvliegende exemplaren.

Gezien de bovenstaande cijfers is een korte beschrijving van de Dommel misschien wel de beste manier om het biotoop van de GGK in het winterhalfjaar in de Kempen weer te geven:

"Een vrij brede beek, met een grotendeels nog natuurlijke loop. Stroomsnelheid gemiddeld, wisselende waterstanden en stromend door een afwisselend landschap: steden, dorpen, weilanden, akkers, parken, watermolens, broekbosjes etc. Welsiwaar tamelijk verontreinigd (hoewel de waterkwaliteit de laatste jaren verbeterd is), maar met veel slikstrandjes en vooral "rommelige" oevers. Dus met veel stenen, boomwortels, dood hout en (helaas) afval."

Deze beschrijving geldt in iets mindere mate ook voor de Kleine Dommel met dien verstande dat die wat smaller is en (daardoor?) minder fourageermogelijkheden biedt in de vorm van strandjes e.d.

Gekanaliseerde en ge(ab-)normaliseerde beken met rechte, gladde oevers zonder "rotzooi" blijken ongeschikt voor de GGK. Behalve voor de landbouw (en Rijkswaterstaat) zijn die overigens nergens voor geschikt,.... Verrassend genoeg ook het tegenovergestelde: snelle, natuurlijke beken met een redelijke tot goede waterkwaliteit zoals de Tongelreep en de Beckloop te Bergeijk bleken slechts zelden GGK te "herbergen"! Waarschijnlijk hebben de vogels hier te weinig fourageermogelijkheden langs de oevers, die vaak steil zijn en waar weinig strandjes, rustige rommelige plekjes e.d. te vinden zijn. In dit verband is het typerend dat tijdens 12 bekenntellingen nimmer GGK zijn aangetroffen in het voor mensen ogen zeer fraaie stuk Tongelreep tussen de Valkenswaardse Visvijvers en Eindhoven. Wel echter in het allerlaatste stuk (vóór-ie de Dommel inplonst) in het Dommelplantsoen en bij de zandvanger. Hier vinden we dikwijls brede, rommelige slikstrandjes!

Ook de overwinteraars worden voornamelijk langs Dommel en Rul (Kleine Dommel) aangetroffen, zie OVERWINTEREN.

HERKOMST

De trekrichting van de GGK is hoofdzakelijk ZW., wat er op wijst dat de in ons gebied verschijnende GGK eerder afkomstig zijn uit Skandinavië dan uit Oost-Europa. Hierop wijzen ook de ringvondsten:

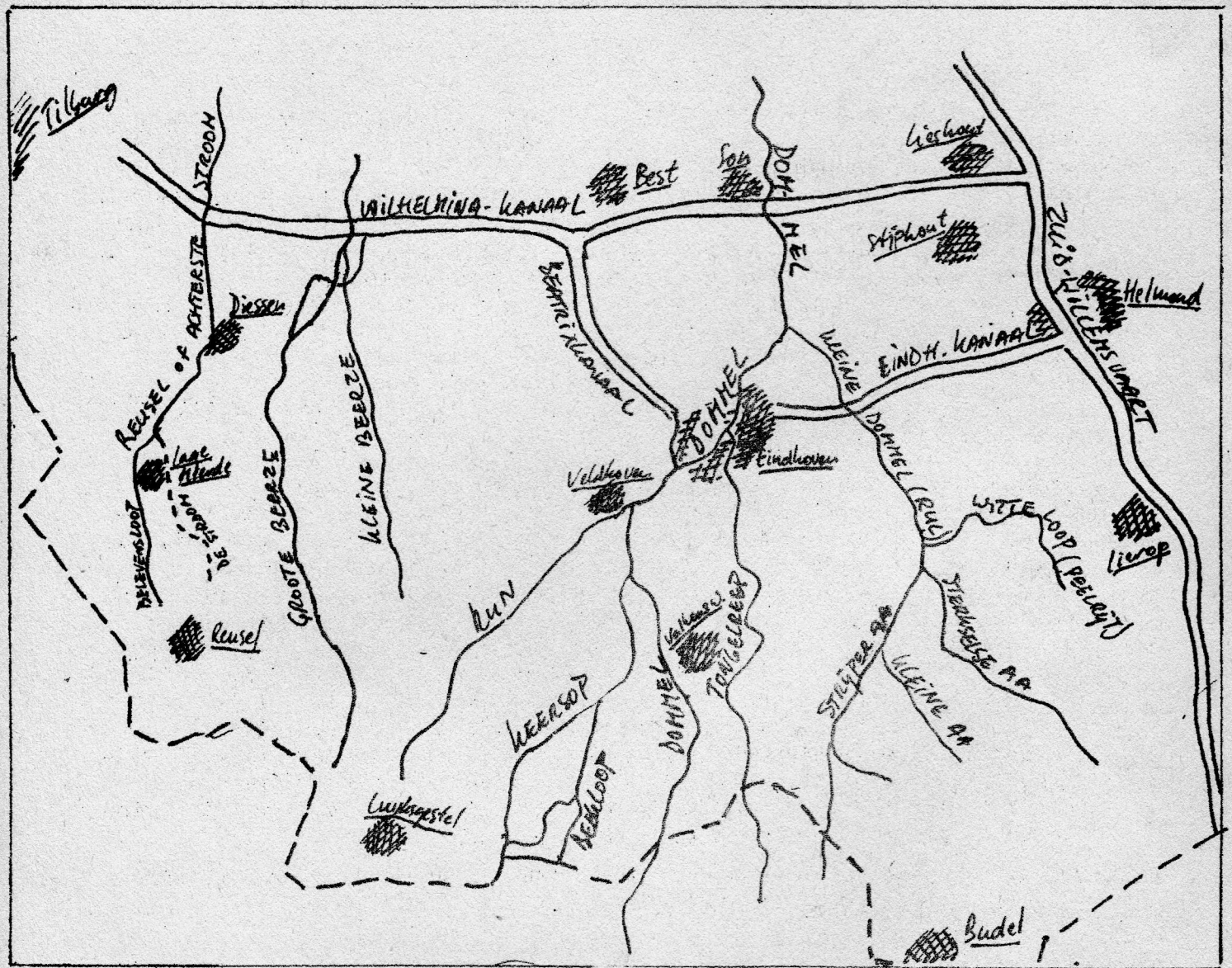
In Oost-Europa geringde GGK zijn teruggemeld uit Frankrijk en Spanje (Zink 1965), Skandinavische vogels uit NW-Frankrijk en bij Antwerpen (Kwak 1979). Helaas zijn uit ons land geen GGK gemeld die in andere landen geringd waren. (mond. med. Tom Heijnen)

In Zuidwest-Zweden heeft de soort zich gedurende de zestiger en zeventiger jaren sterk uitgebreid, evenals in Denemarken (Sveriges Ornitologiska Förening 1978 en Dybbro 1976).

Kwak (1979) noemt behalve Skandihavië ook Noord-Duitsland en eventueel Noord-Polen als herkomst van de in ons land verschijnende doortrekkers en overwinteraars. Late doortrekkers (okt./nov.) zouden dan daarvan afkomstig zijn.

fig. 2: Werkgebied V.W.G. de Kempen

(Overgenomen uit: Heijnen, Tom 1977. Resultaten van de Beken-
telling in Zuidoost-Brabant op 29 en 30 januari 1977.)

- = beek
- = kanaal
- = rijksgrens (België)
- = steden of dorpen

De grens van het werkgebied wordt in het westen gevormd door de Belgische grens (bij Reusel), maar buigt bij het landgoed de Utrecht (omgeving Lage Mierde) iets naar binnen en eindigt noordelijk bij het Wilhelminakanaal. Dit kanaal vormt de noordgrens tot Stiphout, waarna de oostgrens bepaald wordt door de Zuid-Willemsvaart (het gebied rond Helmond wordt echter niet tot ons werkgebied gerekend). De zuidgrens = Belgische grens vanaf ongeveer het Weerterbos, via Budel tot aan Reusel.

SAMENVATTING

Het artikel schetst het beeld van het voorkomen van de Grote Gele Kwikstaart in de Kempen (zie kaartje) in de periode 1967 t/m mei 1980. Sinds 1967, het verschijningsjaar van de "avifauna van Noord-Brabant" is het aantal waarnemingen van de GGK, althans in de Kempen, zeer sterk toegenomen. Hiervoor worden meerdere redenen gegeven.

Het is aannemelijk dat vele GGK nog steeds niet worden opgemerkt. Daarom worden enige opmerkingen gemaakt t.a.v. de determinatie, vooral wat betreft het geluid.

In de genoemde periode zijn geen broedgevallen vastgesteld, nog pogingen daartoe.

Hoewel in de Kempen geen of weinig echte zangvogeltrektellingen zijn gehouden, bestaat toch m.i. een goed beeld over het trekverloop van de GGK. Hieruit blijkt dat in het najaar de hoofdmoot passeert in de eerste 2 weken van oktober. Dit wordt vergeleken met de situatie elders in Nederland. In het voorjaar vindt de trek vooral plaats in maart. Om het aantal overwinteraars te bepalen is gebruik gemaakt van de resultaten van de zgn. "bekenellingen", gekombineerd met andere tellingen en incidentelere waarnemingen. N.a.v. deze gegevens wordt dat aantal gesteld op minimaal 8 en geschat op maximaal ca. 15 exx. per winter. Mogelijk is daarom het bekenstelsel van de Kempen, na Zuid-Limburg, het tweede belangrijke overwinteringsgebied van de GGK in Nederland.

In de strenge winter van '78/'79 bleken de meeste GGK verdwenen en werden nog slechts op gedeeltelijk ijsvrije plaatsen gesignaleerd.

75% Van alle waarnemingen is afkomstig van beken, waarbij de Dommel sterk favoriet is en in mindere mate de Kleine Dommel (Rul). Een korte karakteristiek van de Dommel is daarom gegeven. De nadruk ligt daarbij op de natuurlijke loop van deze beek en het voorkomen van slikken met veel stenen en hout langs de oevers. Rechtgetrokken en gekanaliseerde beken, maar ook "goede" beken blijken veel minder in trek, zeker als overwinteringsplaats.

Daar geen ringvondsten van elders geringde vogels bekend zijn, is de herkomst van de bij ons gesignaleerde GGK nogal hypothetisch, maar een Skandinavische herkomst lijkt logisch hetgeen ook de toename van het aantal waarnemingen gedeeltelijk verklaart.

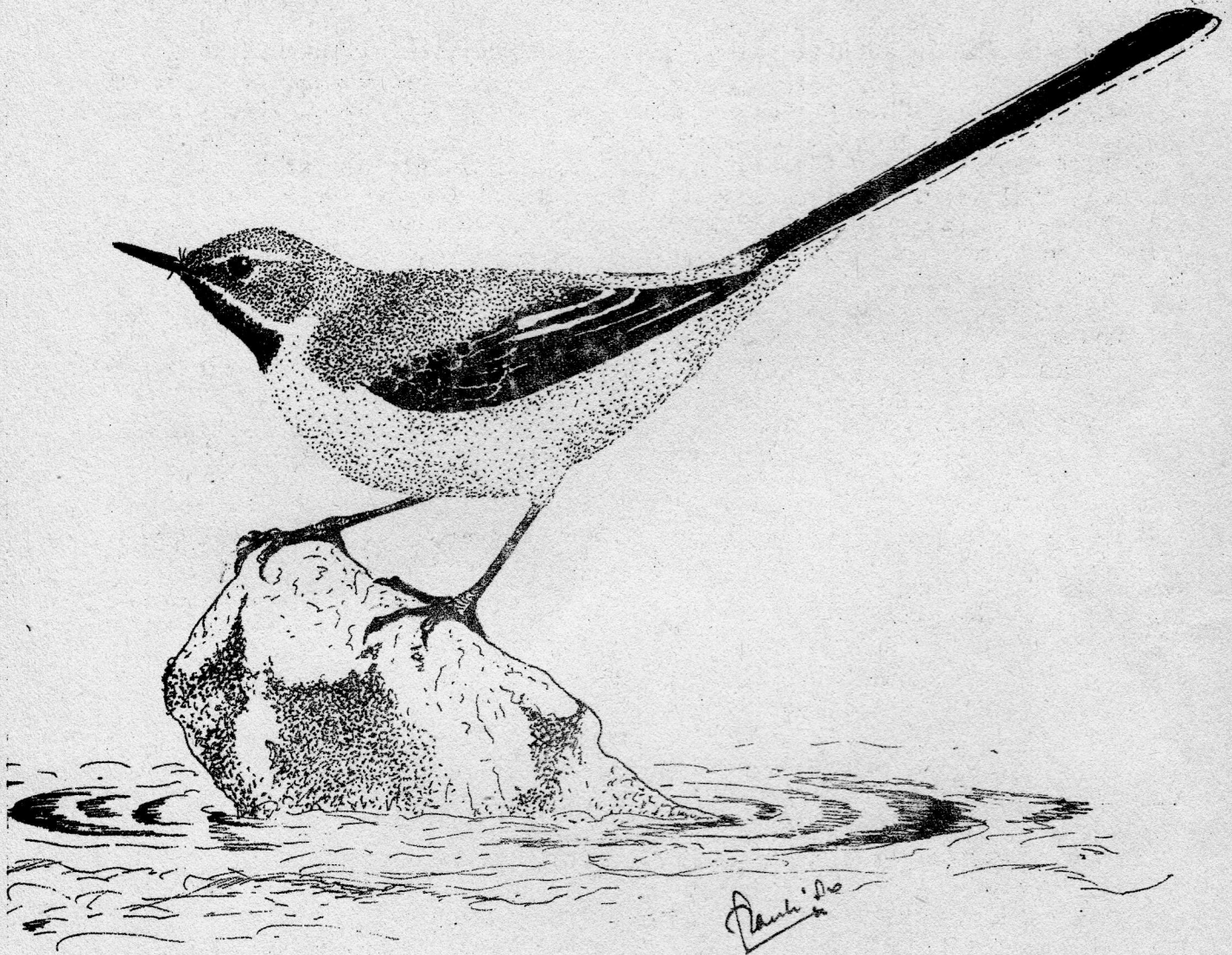
SLOTWOORD

Een verdergaande aantasting van de beken en beekdalen in de Kempen, metname het Dommeldal, zal ongetwijfeld nadelige gevolgen hebben voor de doortrek- en overwinteringspopulatie van de Grote Gele Kwikstaart in ons gebied. Het is misschien ietwat overdreven te stellen dat dit ook verstrekkende gevolgen zal hebben voor de broedpopulatie elders in Europa, maar gunstig is het natuurlijk nooit!

Het is echter geenszins overdreven te stellen dat de Kempische beken en beekdalen, hoe gruwelijk ook reeds geschonden, nog steeds een onvervangbare rol spelen in het natuurgebeuren in Zuidoost-Brabant, ja zelfs geheel Nederland.

Ik hoop dan ook dat de gegevens in dit artikel zullen bijdragen tot een beter beheer en behoud van die beken. Mogelijk ook zijn zij een extra stimulans voor hen die daarvoor vechten.

Veel dank ben ik verschuldigd aan Tom Heijnen zonder wie dit artikel nooit deze vorm had kunnen krijgen. Niet alleen beschikte hij over de meeste waarnemingen en literatuurgegevens, maar ook nam hij het konsept kritisch door en voorzag het van waardevolle op- en aanmerkingen.

LITERATUUR

- DYBBRO, T. 1976. De danske ynglefugelse udbredelse. København.
- ERVE, F.J.H. VAN, C.S. 1967. De Avifauna van Noord-Brabant. Assen.
- GÉROUDET, P. 1972. La Vie des Oiseaux, les passercaux III. Neuchatel.
- HEIJNEN, TOM in prep. Beker tellingen in de Kempen. Uitgave VWG de Kempen.
- HUSTINGS, F. & R.KWAK 1979. Het voorkomen van de Grote Gele Kwikstaart *Motacilla cinerea* in Zuid-Limburg. Nat.Hst.Mndbl.67: 157-60
- JØRGENSEN, O.H. 1971. Jagttagelser over Bjergvipstjertens (*Motacilla cinerea*) traek og overvintring i Danmark. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 65: 26-30.
- KWAK, R. 1979. De Grote Gele Kwikstaart (*Motacilla c. cinerea* Tunst.) in de Zuidoost-Achterhoek. Nijmegen, rapport.
- NEIJTS, FRANK 1980. Vogels van Veldhoven. Uitgave Gemcentwerken en -bedrijven Veldhoven.
- " " Ongepubl. Enkele gegevens over ongestuwde trek van zangvogels in de Kempen.
- ROOS, G. 1976. Autumn migration of the Grey Wagtail (*Motacilla cinerea*) at Falsterbo with notes on long-term changes. Anser 15: 109-118
- TEXEIRA, R.M. 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Uitgave Ver. tot Behoud van Natuurmon. & S.O.V.O.N.
- WITHERBY, H.F., F.C.R.JOURDAIN, H.F.TICEHURST & B.W.TUCKER 1949. The Handbook of British Birds, Vol.I. London.
- ZINK, G. 1975. Der Zug europäischer Singvögel. Ein Atlas der Wiederfunde beringter Vögel. 2e Lieferung. Möggingen.

Frank Neijts, van Speijkstraat 16 5612 GE Eindhoven. 040 - 432469.

Vogelwaarnemingen in de Kempen

**Verzameld door
Henk Hendriks**

INLEIDING

Het grootste gedeelte van de rubriek zal deze keer bestaan uit de bespreking van 2 soorten die onder de categorie "zeevogels" vallen. De waarneming van Kuhl's Pijlstormvogels bij Cap Gris Nez en die van een onvolwassen Kleinste Jager op het Goorven.

Waarneming van Kuhl's Pijlstormvogels te Cap Gris Nez.

Tijdens de jaarlijkse ekskursie van de VWG "De Kempen" naar Cap Gris Nez, dit jaar op 4 en 5 oktober, werden er door Peter Busink, Han Manders, Frank Neijts en mijzelf (Henk dus), zeker 1 en waarschijnlijk zelfs 5 Kuhl's Pijlstormvogels (voortaan KPS) gezien.

Op 5 oktober, 's ochtends, ontdekte Frank (gewapend met 'n 15 x 80) een "grotere pijlstormvogel spec.", dus 'n KPS of een Grote Pijlstormvogel (GPS), vliegend in zuidelijke richting.

Het zicht was op dat moment zeer goed (zon in de rug en zo helder dat de Rotsen van Dover goed te zien waren) en er was een matige wind, ca. Bf. 5.

Er werden door ons 5 "grotere pijlstormvogels" gezien in een tijdsbestek van nog geen uur. Van deze 5 werd het 3e ex. het beste gezien. De vogel vloog langzaam met rustige, soepele vleugelslagen, afgewisseld met licht kantelende glijvluchten, waarbij de vleugelpunten duidelijk naar beneden hingen. Het leek alsof de vogel een zware kop had hetgeen mogelijkwijs veroorzaakt werd door een grote gele snavel, kenmerk van de KPS. Over het verenkleed valt het volgende op te merken: Zeer lichte, witte onderkant en een wat vale, grijze bovenzijde. Géén duidelijke donkere schedelkap, afgescheiden van rug door witte halsring (als bij GPS). Voor de duidelijkheid zal ik de verschillen tussen GPS en KPS in een overzichtje naast elkaar zetten:

Grote Pijlstormvogel

- Vlucht: sneller dan KPS, meer als 'n Noordse Pstv. Maakt enkele snelle vleugelslagen, onderbroken door glijpauzes en kantelen met stijve, rechte vleugelslagen. Dit is ook sterk afhankelijk van de wind: meer wind - meer, sneller kantelen en minder vleugelslagen.
- Verenkleed bovenzijde: Donkere kopkap, door witte halsring afgescheiden van donkergrijze rug. Dit is zelfs op grote afstand een goed kenmerk. Heeft tevens witte stuitvlek welke echter soms ook bij KPS te zien is.
- Verenkleed onderzijde: Lichte onderzijde met een wat donkere waas op flanken en een donkere plek op de buik (moeilijk te zien).

Kuhl's Pijlstormvogel

- Meer glijdend en zwevend als 'n Jan v. Gent, op duidelijk naar beneden gehouden vleugels, afgewisseld met rustige, diepe vleugelslagen (meeuwachtig). Minder windgevoelig!
- Vrij egaal grijze bovenzijde, met soms een witte stuitvlek. Géén duidelijk afgescheiden kopkap!
- Zeer lichte, vrijwel witte onderzijde, met mogelijk wat donkerder vlekjes in de zijhals.

Konklusie:

Op grond van het bovenstaande kunnen we dacht ik wel konkluderen dat we zeker 1 KPS en gezien de overeenkomsten in vlucht en uiterlijk v.d. andere 4, waarschijnlijk 5 KPS gezien hebben.

Verspreiding van de Kuhl's Pijlstormvogel:

Broedvogel van eilandjes en kusten in het mediterrane gebied en eilandengroepen in de Atlantische oceaan (Canarische, Azoren e.d.). Volgens Cramp & Simmons ('77) onregelmatige gast in Het Kanaal, in ieder geval zeldzamer dan de Grote Pijlstormvogel. Deze laatste broedt overigens veel verder weg, nl. op de Tristan da Cunha-eilanden in de zuidelijke Atlantische Oceaan!

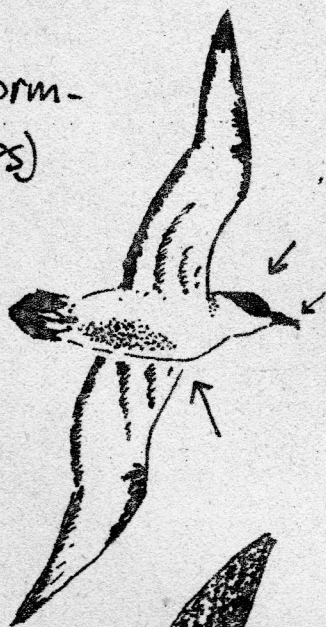
Literatuur:

Cramp, S. and Simmons, K.E.L. (eds.) (1977). THE BIRDS OF THE WESTERN PAL-
EARCTIC, Vol. 1.

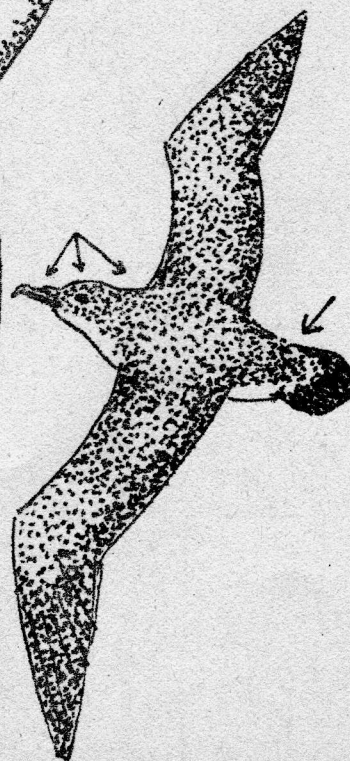
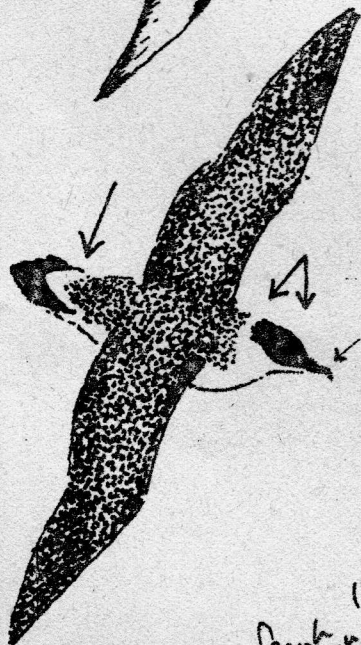
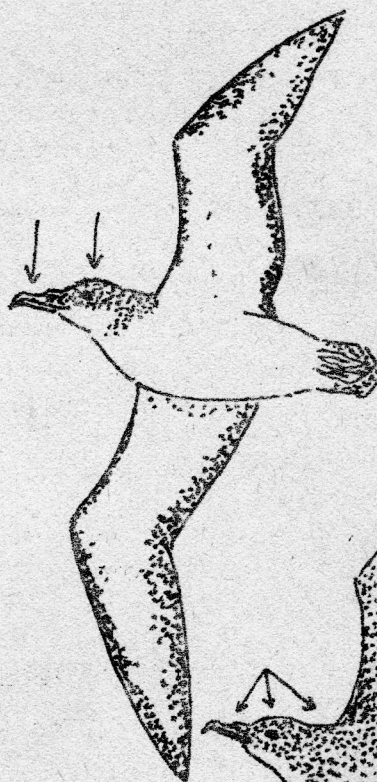
Jonsson, Lars. 1977. DIE VÖGEL DER MEERESKÜSTE. Kosmos, Stuttgart.

Witherby, H.F., F.C.R. Jourdain, N.F. Ticehurst & B.W. Tucker. 1947. THE
HANDBOOK OF BRITISH BIRDS, Vol. IV.

Grote Pijlstorm-
vogel (GPS)

Kuhl's
Pijlstorm-
vogel
(KPS)

Frank '86

Slaapplaats van Wulpen op de Keijenhurk.

Het is ons wel bekend dat het gemeenschappelijk slapen van Wulpen (en Regenwulpen) meer voorkomt op dit ven, maar het lijkt toch interessant om te weten op welke andere plaatsen in de Kempen eventueel nog Wulpenslaapplaatsen zijn.

Hieronder de resultaten van een telling, verricht in de namiddag en avond van 25-10-1980, door ondergetekende:

<u>Aantallen</u>	<u>Tijd</u>	<u>Aankomstrichting</u>	<u>Aantallen</u>	<u>Tijd</u>	<u>Aankomstr.</u>
22	16.50	t.p.	ca. 50	17.21	z.
25	16.56	z.o.	45	17.21	n.
21	16.59	z.o.	8	17.22	n.o.
22	17.01	z.	45	17.23	z.
5	17.01	z.o.	7	17.24	n.o.
8	17.03	z.o.	1	17.24	z.o.
38	17.04	w.	2	17.24	z.o.
30	17.07	z.	7	17.24	n.o.
2	17.09	N.	7	17.27	n.o.
23	17.10	n.	27	17.28	z.
3	17.12	z.w.	13	17.29	z.o.
18	17.12	z.	4	17.29	z.o.
2	17.13	o.	10	17.30	n.o.
26	17.16	z.w.	17	17.30	z.
2	17.16	o.	ca. 40	17.31	n.o.
43	17.17	z.w.	38	17.32	z.o.

Totaal 611 exx.

Later bleek dat Lex Peeters reeds op 05-09-80 de Wulpen hier geteld had. In 'n half uur, vlak voor zonsopgang telde hij 500 à 550 exx., waarbij enkele Regenwulpen.

Enkele oudere gegevens van de Landschotse Heide:

- 11-10-75: 350 exx. Keijenhurk e.o. (JvKe)
- 18-10-75: ca. 350 exx. Keijenhurk (JvKe)
- 29-11-75: ca. 300, later ca. 1000 exx. Keijenhurk en ca. 150 exx. Kromven (JvKe)
- 07-12-75: 500 exx. Keijenhurk (KJN, JvKe c.s.)
- 14-12-75: 150 exx. Keijenhurk (KJN, JvKe c.s.)
550 exx. Kromven (Ad van Poppel)

Enkele late Regenwulpwaarnemingen:

- 12-10-80: enkele roepende exx. Reuselse Moeren (JvKe, WvdVo, WJa, v.Meel)
- 25-10-80: Enkele roepende exx. op Wulpenslaapplaats De Keijenhurk, (JvKe).

Wie stuurt waarnemingen op van Wulpenslaapplaatsen?

Jacques van Kessel.

Problemen met een Jager (Stercorarius spec.)

Zondag 24-08-80 ontdekte Pieter Wouters een Jager op het Goorven. Deze werd even later door een grote groep jeugdbonders en enkele VWG-ers van korte afstand bekeken en (voorlopig) als Kleine (S. parasiticus) gedetermineerd. Het betrof een duidelijk juveniel exemplaar en de determinatie geschiedde vooral op grond van de grootte: ca. Kokmeeuw. Later bleek dat zij door de opgegeven maten in de veldgidsen in de war waren gebracht: de Kleinste (S. longicaudus) is daarin groter dan Kleine en Middelste (S. pomarinus), maar daarbij zijn de sterk ver- lengde middelste staartpennen van adulte vogels inbegrepen!

Toevallig arriveerden Rob, Ludy en ik (Frank) even na de waarneming ter plaatse en onafhankelijk van de anderen maakten wij uitgebreid aantekeningen van de vogel, o.a. met behulp van een teleskoop. Gezien het zeer kleine formaat (iets kleiner dan Kokmeeuw) en het lichte, grijsbruine uiterlijk namen wij de mogelijkheid van een Kleinste Ja- ger serieus in overweging. Thuisgekomen konden we er helaas niet uit- komen: teveel kenmerken van Kleine en Kleinste bleken elkaar te over- lappen en sommige determinatiewerken (dat waren er vele!) bleken el- kaar zelfs tegen te spreken! Overigens konden we gezien het formaat zowel de Middelste als de Grote Jager gevoeglijk buiten beschouwing laten.

De dag daarop ging ik terug met camera en 300 mm.-lens en geholpen dor de tamheid van de vogel en het fraaie weer kon ik een prima serie dia's maken. Deze stuurde ik op naar het instituut voor taxonomische zoölo- gie te Amsterdam en daarvan kregen we het volgende briefje terug: (ietwat ingekort en samengevat)

"Uw dia's laten bij de eerste oogopslag een onmiskenbare "longicau- dus" zien, er is geen twijfel mogelijk. Het formaat is voor de de- terminatie niet belangrijk, aangezien de overlap in maten compleet is.

	<u>"longicaudus"</u>	<u>"parasiticus"</u>
kop:	donkergrijs, licht- grijs of wit.	donkerbruin, roest- bruin, geelbruin, of crème geel.
grondkleur bovenz., en bovenvleugel:	donker grijsbruin.	<u>zwart of zwart- bruin.</u>
veerranden bovenz., en bovenvleugel:	vrij breed, crème of wit.	smal, bruin; of, indien wat bre- der: <u>bruingeel.</u>
borst en buik:	of geheel effen don- kergrijs, of donkergrijze borst met kontrasterend witte of vaag grijswit gebandeerde buik.	borst en buik ge- lijk gekl., donker- bruin en lichtbruin gebandeerd, van ger- inge afstand geheel <u>effen bruin lijkend.</u>
onder- en bovenst.- dekveren:	kontrasterend wit en donkergrijs gebandeerd.	als buik, weinig kontrasterend.
middelste staart- pennen:	18-30 mm. uitstekend, spits afgerond; tip met smalle lichte rand en vaak met lichte subtermina- le vlek.	10-20 mm. uitst., tip toegespitst, geheel effen zwart (zelden met vaag subterm. vlekje).

Al deze kenmerken waren aan uw vogel te zien en doorslaggevend voor longicaudus (= dus Kleinste J.!, Fr.)."

Voor degenen die hem niet gezien hebben:

Ietsje kleiner dan Kokmeeuw, met kortere, dikkere hals. Hoofdkleur grijsbruin, op de rug en vleugels met vrij brede, witachtige zomen aan veren. Nek en hals veel lichter dan rug, kruin ietsje donkerder dan hals en een soort "kapje" vormend. Buik witachtig met een vage bandering op de flanken. Onderstaartdekveren opvallend gebandeerd donker - witachtig. In de vlucht op een afstandje leek de vogel kontrasterender dan van dichtbij: de kleuren liepen dan wat meer in elkaar over en ontstond de indruk van een nogal grijsig, egaal gekleurde vogel met wat lichtere hals. In de vlucht waren duidelijk de iets verlengde middelste staartveren te zien (maar dat die spits toeliepen was uitsluitend op de dia's te zien, dat had niemand opgemerkt!!) en een witachtige vlek op de vleugel. Op de bovenvleugel weinig, op de ondervleugel iets duidelijker.

Gedurende de waarnemingstijd (t/m donderdag de 28e) werd de vogel haast uitsluitend fouragerend op het water gezien: al zwemmende pikte hij steeds insecten op van het wateroppervlak, haast als een grote, dikke franjepoot! Hiervan zegt Roselaar in zijn brief: "Ook het zwemmend fourageren i.p.v. jagen kan een aanvullend kenmerk zijn, maar dat is niet absoluut."

Slechts enkele malen zagen wij "onze" vogel ook echt "jagen": d.w.z. (in dit geval) Kokmeeuwen achtervolgen om hen te dwingen voedsel uit te braken. Zo'n achtervolging duurde nooit langer dan enkele seconden. Hoewel hij aanvankelijk (zondag) ongestoord kon rondzwemmen en vliegen, bleken de Kokmeeuwen later er toch wat zenuwachtig van te worden. Voor mensen was de jager in het geheel niet bang: hij benaderde waarnemers op de oever tot op 3 à 4 meter, zonder een spoor van nervositeit te tonen!

Als je eenmaal de criteria weet (nu dus) is het determineren van zo'n jager op zo'n korte afstand en onder zulke gunstige omstandigheden een koud kunstje. Op een afstand (op zee bijvoorbeeld) is het veel moeilijker. Roselaar zegt hierover:

- "- geheel zwart of zwartbruin: altijd parasiticus (ad. of juv.)
- kop uitgesproken roestbruin of geelbruin: parasiticus
- kop uitgesproken wit of heel lichtgrijs: longicaudus. Sommige parasiticus hebben een heel licht crème kop, maar deze vertonen dan ook zéér grote witte vleugelvlekken, in tegenstelling tot longic.
- geheel witte buik: juveniele longicaudus (mits men er zeker van is niet met een adult te maken te hebben, dus geen zwarte pet of verlengde staartpennen).
- grijze borst met contrasterende witte buik: jonge longicaudus of adult winterkleed longicaudus (in de literatuur nog niet beschreven, ben ik nu zelf mee bezig). Bedenk: intermediaire adulte parasiticus heeft in zomerkleed ook grijze borst en witte buik, maar deze heeft een zwarte pet i.t.t. de beide andere categorieën.
- sterk contrasterende bandering boven- en onderstaartdekveren (stuit soms wit lijkend): longicaudus (maar sommige subadulte parasiticus hebben ook veel contrast). "

Tot zover Kees Roselaar van het Inst. voor Taxonomische Zoölogie, die wij zeer dankbaar zijn voor de geboden hulp.

Zo zie je maar weer dat het onvoorzichtig is om alle "kleine" jagers uit te schelden voor "parasiticus". Met name in het binnenland mag je "longicaudus" nooit uitsluiten, moet je er zelfs ter dege rekening mee houden.

Bovenstaande waarneming betekent de 1e zekere waarneming voor de Kempen van de Kleinste Jager. Wel zijn enkele waarnemingen van ongedetermineerde "kleine" jagers bekend (o.a. najaar '76 3 exx. bij Postel, HCo e.a.) die misschien wel op deze soort betrekking hadden.

Frank.

Hop, Camargue juni '78
(bij een nest onder 'n stapel planken)

HOP HOP HOP.....

Op 07-04-80 hoorden Jacques en Wim Jacobs in "De Herdgang" (landgoed "De Utrecht") een Hop roepen. Helaas konden zij de fraaie roeper niet in de kijker krijgen. Voor ons een leuke aanleiding de waarnemingen van de Hop in de Kempen eens op een rijtje te zetten. (Voor de leek: het geluid klinkt als "hoep-hoep-hoep", tamelijk gedempt. Ongeveer als men kort, maar krachtig in een leeg flesje blaast. Tijdens het roepen neemt de vogel 'n zeer typische houding aan, zie het tekeningetje.).

Av. van Noord-Brabant ('67):

Rond 1915 niet ongewone broedvogel in Oost-Brabant, voorn. omgeving Gemert en de Peel. Broedgeval "De Utrecht" in 1924. Daarna vrijwel verdwenen. Sinds 1947 weer broedend Gemert, Lierop en de Peel (van '61 t/m '64). Doortrekker van begin april tot ver in mei (30-05-65 2 exx. "De Utrecht") en van eid juli tot in okt. (12-10-41 1 ex. Middelbeers). Ook nog: 03-04-44 1 ex. Oostelbeers en 08-12-64 1 ex. Eindhoven. Daarna is het snel bergafwaarts gegaan, als broedvogel is-ie geheel verdwenen en ook als doortrekker is de Hop zeer schaars geworden. De volgende waarnemingen in ons archief:

Broedgevallen: *Aalst 1951 (v. Erve '67)
*eind jaren '60 omgeving Eindhoven (Ehvs. Dagblad, med. FNE)

Overig: 18 en 19-05-59 2 exx. "De Utrecht"
1961: diverse malen "De Utrecht"
mei '68: roepend ex. (niet gezien) "De Mortelen" (FNE)
ca. 1972: 1 ex. Reuselse Moeren (Wilgart Heesters)
20-04-74: 1 ex. tussen Reusel en Bladel (GSA).

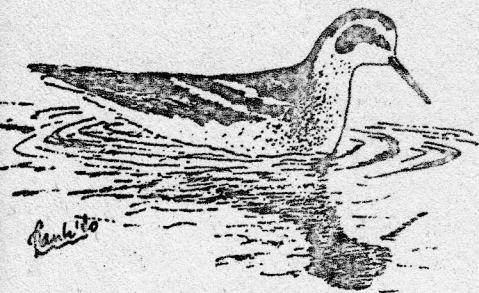

Hop, roepend.
Collioure 21-06-'79

Hieruit blijkt wel dat de Hop momenteel een zeer onregelmatige verschijning is geworden in onze streken, al valt de bovenstaande waarneming op "De Utrecht" beslist niet uit de toon. Ook de "Atlas van de Nederlandse Broedvogels" (SOVON) vermeldt geen waarnemingen uit ons studiegebied.

Frank.

Grauwe Franjepoten op het Goorven.

Op 3 september '80 belde Jacques mij 's avonds op met de mededeling dat Marc Smets e.a. op het Goorven 2 Franjepootjes hadden gezien. Gezien de grote afstand hadden ze ze echter niet kunnen determineren. De andere ochtend ging ik vroeg naar het ven, gewapend met kijker en teleskoop. Binnen 2 minuten was er paniek onder het waterwild, veroorzaakt door een overtrekkende Visarend. Er kon dus niets meer misgaan!

Na een 10-tal minuten turen zag ik achteraan op het water een 2-tal miniskule puntjes, die als eendjes op het water dobberden. De teleskoop erop en jawel: het onmiskenbare silhouet en gedrag van franjepootjes. De soortbepaling was, ondanks de afstand, niet zo moeilijk: gezien de zeer donkere rug met enkele lichte strepen, de tijd van het jaar en de plaats moesten dit wel Grauwe zijn.

Na een half uur verscheen plots een 3e exemplaar in beeld, dat vanaf nu konstant met de andere 2 optrok. Ook veel later (ze bleven ca. een week) werden ze steeds met drieën bijeen gezien, zodat het mogelijk is dat het 3e exemplaar pas op de 4e september arriveerde.

Hoewel vele waarnemers de vogeltjes uiteindelijk gezien hebben, viel het voor sommigen, althans met een gewone kijker (7 tot 10 x) niet mee ze te ontdekken. Blijkbaar had men zich sterk in de grootte vergist: ze zijn slechts 17 cm. lang en dus nog 'n stukje kleiner dan een Spreeuw! Met wat golfslag en op grote afstand is het dan inderdaad geen sinecure. Toch zijn ze ook dan onmiskenbaar, vooral door het gedrag:

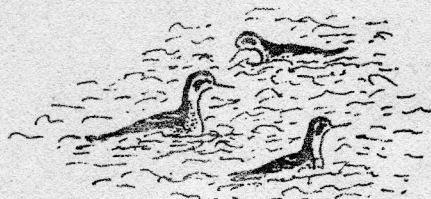
""Snel en 'mechanisch' knikkend gaat hij over het wateroppervlak en hapt links en rechts naar muggen. Vaak draait hij op een koddige manier om zijn eigen zwaartepunt als een speelgoeddraaimolen en wervelt daarvoor allerlei klein gedierte op dat bliksemsnel wordt opgepikt." Aldus Lars Jonsson in zijn "Vogels van bos, weide en fjeld", Zutphen '79.

Van andere steltlopers zijn ze te onderscheiden door het nogal contrastrijke, zwart-witte uiterlijk. Juveniele exemplaren (dat waren dit ook waarschijnlijk) zijn zeer donker van boven met lichtere (isabelkleurige) strepen en hebben een rossig waas op de borst. Het zomerkleed van de adulte exemplaren is onmiskenbaar, vrouwtjes fraaiër dan mannetjes. De Rosse Franjepoot is veel zeldzamer in ons land en trekt uitsluitend door langs de kust (nauwelijks of geen waarnemingen uit binnenland) en veel later: november/december.

Deze heeft een forsere snavel, lichtgrijze rug zonder strepen en is iets groter. Allebei de soorten hebben in winter- en jeugdkleed een kenmerkende oogvlek.

Voorzover bekend was dit de 2e waarneming van deze soort in de Kempen. De andere was: 16 en 17 augustus '65 1 ex. ook op het Goorven. (v. Erve c.s. '67).

Overigens werd eind augustus ook een Grauwe Franjepoot in het rivierengebied gezien (mon. med. Leo v.d. Bergh).

3 kleine rotbeestjes op dat héélle
Grote Goorven, 06-09-'80

Frank.

VOGEL- VARIA

**samenstelling:
lex peeters**

NOC MEER WITTE KWIKSTAARTEN.

(Zie artikel van Hans C. in vorige Vogelvaria).

- In juli 1966 zag ik bij Lage Mierde een vrijwel geheel Witte Witte Kwikstaart. De vogel was roomkleurig wit met isabelkleurige slag- en staartpenen.

- 10 jaar later, op 04-10-'76 zag ik bij Zandoerle vrijwel net zo'n vogel. Ook hier weer duidelijk lichtbruine slag- en staartpenen, hoewel die weer witachtige zomen hadden.

Andere kleurafwijkingen:

In de jaren '66 en '67 verbleef ergens in Woensel (Ehv.) een "Caramelkleurige" Merel. Naderhand hoorde ik er niets meer van, totdat in '73 weer zo'n vogel opdook op een plaats slechts 500 meter van de plek waar hij/zij eerst zat. Tot en met 1975 werd de vogel regelmatig gezien, waarna pas in 1977 op dezelfde plaats weer zo'n vogel te zien was. Nu werden ook jongen van deze Merel gezien: geheel licht beige met witachtige schubtekening. Tot in 1979 werden lichtbeige Merels op diverse plaatsen in de omgeving gezien binnen een straal van ongeveer $1\frac{1}{2}$ km. van de plaats waar hij voor 't eerst (1966) gezien was.

De kleurafwijking bleek dus erfelijk te zijn en daarmee is misschien verklaard dat die kleurafwijking op gezette tijden in de omgeving weer opduikt. Helaas hebben we nooit zeker geweten van welk geslacht de adulte vogels waren. Het leken vrouwtjes te zijn, maar snavelkleur hoeft geen aanwijzing te zijn bij zo'n "miskleur" !

Frank N.

Op 16-11-'80 bevond ik me in de Reuselse Moeren. Op een gegeven moment kondigde een druk gegak een grote groep Ganzen aan. Het bleken c.a. 110 Grauwe Ganzen te zijn, die in 2 lange slierten vrij laag in zuidelijke richting overkwamen. Direct werd mijn aandacht getrokken door een vrijwel geheel wit exemplaar. De vogel week niet af in grootte of gedrag (gelijke vleugelslag etc.). De mogelijkheid dat het hier een Soepbeest betrof blijft uiteraard niet uitgesloten.

Lex P.

B.M.F. wil contacten met Landbouwers verbeteren.

B.M.F. wil met een werkgroep Landbouw starten. Doel: het ontwikkelen van ideeën voor een provinciaal landbouwbeleid, en het opgang brengen van de discussie tussen boeren en milieubeschermers (verdere inlichtingen bij Jacq.)

Fietspaden langs de Kleine Vlasroot (Veldhoven).

Het is op zich een goede zaak dat er veel wordt gedaan voor fietsers, bijvoorbeeld in de vorm van nieuwe fietspaden. Mensen die de Kleine Vlasroot kennen weten dat het ven nu al eigenlijk te dicht bij de harde weg ligt. Nu is er een plan om langs deze weg welke naar Waalre loopt een dubbel fietspad te maken. Dus weer een stuk van de bufferzone langs de Kleine Vlasroot weg. Jacques. Overigens, de zgn. Supervlasroot, een afgraving gelegen achter de Kleine Vlasroot zal gedeeltelijk met leem worden dichtgestord.

Kapactiviteiten Neterselse heide.

Na het "kaalkappen" van de herdgang en het uitgraven van de vennen op de Utrecht d.m.v. Bulldozers (1976) nu weer iets anders.

Uiteraard denken we over het algemeen zeer positief over het kappen van bomen in heidegebieden. We zouden anders immers op den duur geen heide meer overhouden. Doch de wijze waarop dit gebeurde bij de Neterselse heide was weer 'ns flink pet. Ten eerste vonden de activiteiten voor een groot deel in de broedtijd plaats. Ten tweede werd zonder pardon met tractoren de heide opgereden

wat m.i. de vegetatie niet erg ten goede komt. Als laatste: Waarom liet men niet meer bomen rond het Goorven staan ? Het is nu zo kaal dat de vogels op het ven door het minste verontrust worden en je achter het ven de koeien in de wei ziet lopen.

Waarom vraagt men niet eerst om advies bij een milieu- of Vogelwerkgroep? Lex.

Prooi-resten.

Op het T.H. terrein te Eindhoven vond ik eind oktober dit jaar talloze pluk-resten van Koperwieken, Zanglijsters en Merels. De grote hoeveelheden bessen hadden vele Lijsterachtigen aangetrokken, waarop Roofvogels (Sperwers) blijkbaar zeer adequaat reageren.

Frank.

Voorlopig overzicht van in de Kempen gevonden prooi-resten met als waarschijnlijke predator de Sperwer:

Waterral	Grote Lijster	Spreeuw
Watersnip	Zanglijster	Appelvink
Koekoek	Kramsvogel	Groenling
Houtduif	Koperwiek	Putter
Grote bonte Specht	Blauwborst	Sijs
Groene Specht	Roodborst	Kneu
Ysvogel	Grauwe Vliegenvanger	Goudvink
Veldleeuwerik	Heggemus	Keep
Koolmees	Zwartkop	Vink
Pimpelmees	Tjiftjaf	Rietgors
Zwarte Mees	Fitis	Geelgors
Matkop	Witte Kwikstaart	Huismus
Staartmees	Graspieper	Ringmus
Merel	Wielewaal	

Welgeteld 41 soorten.

Uiteraard zijn aanvullingen op deze lijst van harte welkom. Alle prooivondsten van algemene en minder algemene soorten kunnen worden doorgegeven, evenals de resultaten van braakbalpluizen. Wel telkens vermelden indien bekend: Predator (zekerheid aangeven), Vindplaats, Vinddatum.

KRUISBEK-RIETGORS GERINGD.

Op 09-11-'80 ving ik in Reusel een Rietgors mannetje met een eigenaardige afwijking. Hij had n.l. een duidelijk gekruisde bek. De punten van de bek waren niet zo spits als bij een Kruisbek maar gewoon zoals bij een Rietgors met normale bek. De vogel kon zich blijkbaar goed redden met deze "handicap". Hij was niet mager en onderscheidde zich verder niet van een gewone Rietgors.

Jan Wouters.

INTERESSANTE TERUGMELDINGEN VAN GERINGDE VOGELS.

Op 22-04-'80 ving Jan Wouters een volwassen vrouwtje Merel bij Hulsel en ringde deze. Ongeveer een half jaar later, op 13-10-'80 werd de vogel geschoten te Fort Mahon (Frankrijk), gelegen ten zuiden van Cap Gris Nez.

Ter verduidelijking dat een groot percentage Uilen al in het eerste levensjaar omkomen het volgende voorbeeld:

- Op 06-06-'79 3 nestjongen van de Steenuil te Reusel geringd
 - 24-09-'79 1 van deze ex. teruggemeld als verkeersslachtoffer.
 - Op 03-06-'80 3 nestjongen van de Steenuil te Reusel geringd (op de zelfde plaats).
- 02-07-'80 1 van deze ex. teruggemeld als verdrinkings-slachtoffer.
10-08-'80 1 van deze ex. teruggemeld als verkeersslachtoffer.

DEN HAAG (ANP) - Overbemesting met kunstmest in de landbouw zorgt voor te hoge concentraties fosfaat, stikstof en nitraat in het grondwater. Op sommige plaatsen is het nitraatgehalte van het grondwater sinds 1960 verveertienvoudigd. Ook wat betreft de waterbeheersing, de vogelstand en de vervlaking van het landschap vormt de landbouw een bedreiging voor de natuur en het milieu.

Zo luiden de conclusies van een rapport over de gevolgen van de landbouw voor het natuurlijk milieu van prof. dr. A. Wiggers, algemeen directeur van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Het ministerie van C.M. had het instituut opdracht gegeven een onderzoek in te stellen.

Volgens prof. Wiggers wordt veel regenwater ten behoeve van de landbouw snel afgevoerd naar sloten en dergelijke. Het grondwaterpeil zakt en in droge maanden moet het tekort aan water worden aangevuld door de aanvoer van oppervlaktewater, voornamelijk vervuild Rijnwater en kunstmatige beregening. Veel plantensoorten gaan de laatste jaren sterk achteruit, omdat zij kwetsbaar zijn voor waterstandverlaging.

Voor de weidevogels zal er tegen

LANDBOUW GEBRUIKT TEVEEL KUNSTMEST

de eeuwwisseling niet veel ruimte meer zijn, wanneer al het grasland in ons land optimaal is ingericht en zeer intensief wordt gebruikt. Volgens het rapport broedden er hier enkele jaren geleden van het totaal bestand aan weidevogels in Midden- en West-Europa 90 procent van de grutto's, 50 procent van de kieviten, 50 procent van de tureluren, 75 procent van de kemphanen en 40 procent van de watersnippen.

Wat de structuur van het landschap betreft betreurt het instituut het dat steeds meer heggen, houtwallen, singels, poelen, beken enzovoorts verdwijnen. Het rapport zal worden voorgelegd aan de Natuurbeschermingsraad, de minister van Landbouw en Visserij, de nationale raad voor Landbouwkundig Onderzoek en aan de minister van Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

Landbouwschap tegen voorstel landschapsparken

DEN HAAG (ANP) - Het bestuur van het Landbouwschap acht de huidige adviezen aan de regering om te komen tot landschapsparken onverantwoord.

Het behoud van natuur, cultuurhistorie en landschap zou te zeer het belang van de boer gaan schaden. Het landbouwschap wil een wettelijke regeling om de belangen van de boeren meer veilig te stellen.

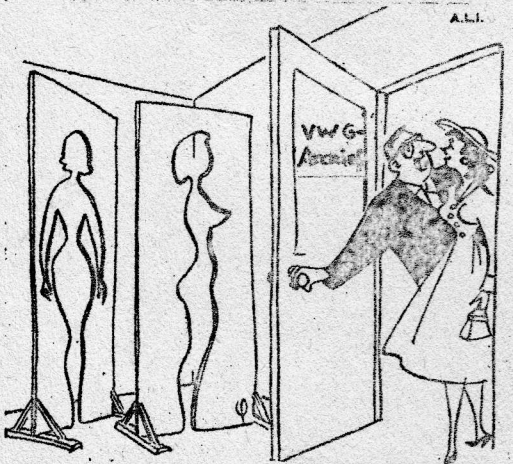
Het Landbouwschap stelde zich gisteren op dit standpunt, toen een rapport van de commissie Verhoeve werd besproken.

Vogels in (ED 08-11-60) beslag genomen

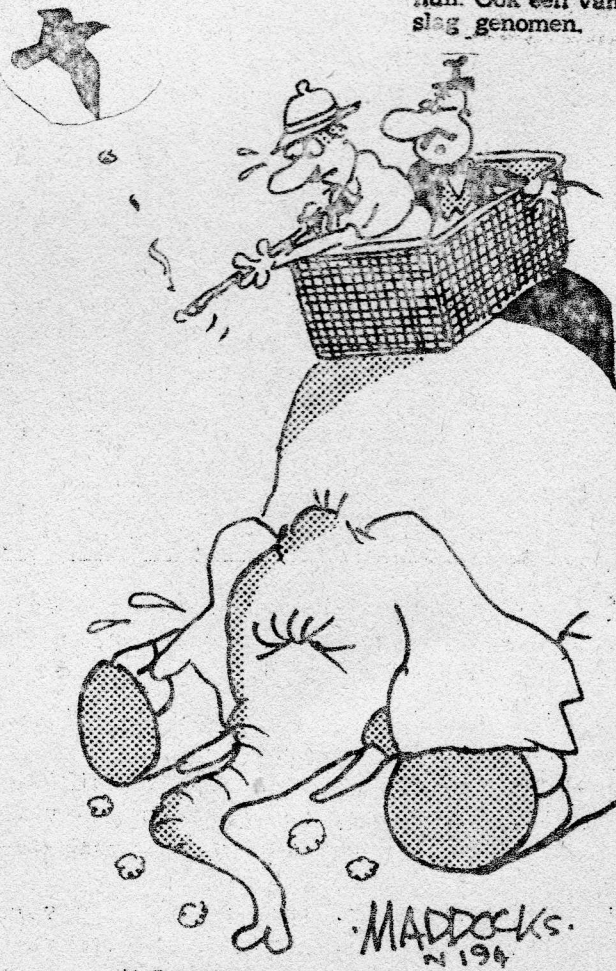
(Van onze regioredactie)

HEEZE - De politie van Heeze heeft gistermorgen, tijdens een controle bij tien volièrehouders in die plaats, een aantal vogels in beslag genomen die vallen onder de vogelwet.

Op twee gecontroleerde adressen werden goudvinken, sijzen en kepen aangetroffen. Verder een opgezette buizerd en een dito steenuil. Ook een vangnet werd in beslag genomen.

Wie als secretaresse solliciteert moet alleen twee testjes doen.

IK ZEI TOCH DAT JE TE LAAG RICHTTE!

Tot ZIENS!
Lex

Hé, je bent in de rui.

ORNITHO - MANIA

uitvoering:
frank neijts

ORNITHOMANIA

Nou, die prijsvraag in de vorige Ornithomania-aflevering heeft weer eens overweldigende reacties opgeleverd: maar liefst één (1) inzending heb ik mogen ontvangen! Tjonge wat een karrevracht post..... Maar vooruit, nog tot 15 december heb je de tijd om een prachtige tekening te maken van die-jongen-van-neijts in het kader van de "rara aves campinae" en zodoende mee te dingen naar één van die prachtige prijzen!

Maar wat een stelletje laporen en droplulletjes zijn jullie toch eigenlijk. Altijd een hoop kommentaar en praatjes van: "ik zal wel 'ns dit en ik zal wel 'ns dat..", maar als het er op aankomt is er ineens niemand meer thuis. Telkens opnieuw wordt je (bij alle rubrieken!) de kans geboden om zèlf eens wat te schrijven, maar evenzovele keren moeten de samenstellers van de rubriek het weer zèlf opknappen. Nee, in zanken en roddelen achteraf zijn enkelen onder jullie véééél aktiever... Geen nood echter, de redactie is heel wel in staat om alleen een Blauwe Klauwier te vullen, dat het dan een "elitair zootje" wordt, tja zou dat misschien ook een héééél klein beetje aan jullie kunnen liggen?

Gelukkig zijn er enkele gunstige uitzonderingen (zie bijv. artikel G.S. in dit nummer), maar ook onze Kraanvogel- en Dommelsch-specialist uit V'waard, de heer P.V. die ons het volgende historische Kranen-verhaal toestuurde:

One leg or two, that's the question

Het was in die donkere, doch o zo schone tijden dat one Karel de Grote de baas speelde over een flinke lap West-Europa. Zoals meer mannen met blauw bloed (prins Lockheed bijv.) hield Keizer Karel van de jacht. Zo kon het gebeuren dat op een mistige oktoberdag Karel met wat vrienden op Kraanvogels ging jagen op de Brabantse heidevelden. In een ven ontdekte het gezelschap een grote groep Kranen die in het water op één poot stonden te rusten. Met een meesterlijk boogshot wist de keizer één van de prachtige vogels te doden.

Op het kasteel aangekomen kreeg het koksmaatje direkt opdracht de Kraanvogel te braden en op te dienen. De kok aan het werk en toen de vogel met z'n pootjes omhoog op de schaal lag, kon hij de verleiding niet weerstaan om even een stukje poot te proeven. Dit echter zou Karel meteen ontdekken en dus besloot de kok de poot maar helemaal op te vreten waarna hij de schaal opdiende. De keizer ontdekte echter dat er 'n poot ontbrak en liet de kok aantreden. "Alwhaer en is den thweedden poot?" vroeg Karel. "Deez croene craen en hat er slechts enen!" antwoordde de kok. "Ghoet" zei de keizer, "in het ochtendgrauw ghaet gi met ons mede ende kicken bhij het veen ende als den craenen slechts enen phoot hebben zijdet ghij los ende vrij, zoniet dan zuldet ghij hangen ende bungelen!"

Men vrat daarna vrolijk verder en de volgende ochtend ging men opnieuw naar het ven waar de Kranen nog steeds op één poot stonden te rusten. "Gi en ziet almachtige dat de craenen enen phoot hebben!" riep het koksmaatje. De keizer lachte slechts en klapte in zijn handen en onmiddellijk vlogen de vogels op waarbij de tweede poot duidelijk zichtbaar was. Ieder brulde van het lachen en verheugde zich op een vrolijke hangpartij. Doch de kok zei doodgemoedereerd: "Ach mine Keizer, haddet gi ghester aen taefel in uwe handen gheklapt dan ende zou den tweeden phoot oock ghekomen zijn!"

Aldus onze croene craen P.V. te V. Met dank aan K.S. die het spreekgedeelte in zijn beste middeleeuws omzette.

SERIE: BIJZONDERE VOGELS IN DE KEMPEN
(Rara aves campinae)

12. de KEMPISCHE DUITENDIEF
(Circus jasper)

Dank u

KENMERKEN:

Lengte ca. 170 cm. Scherp contrast tussen uiterst korte kruinveren en haast "belachelijk" verlengde smorstrepen. Achtevolgt vogels, herten, vossen en dassen met grote hardnekkigheid, zowel in het broedseizoen als in de winterkwartieren. Jachtgebied zeer uitgestrekt, waardoor mogelijk schadelijk.

VOORKOMEN:

Vroeger vooral in de Kempen, ook Texel. Herfstwaarnemingen van de Veluwe. Is 's zomers herhaaldelijk tot boven de noordpoolcirkel gesignaleerd.

BIJZONDERHEDEN:

Jaagt buiten dieren vooral op geld. Ontziet zich niet visarenden, ja zelfs zeearenden op het nest te belagen!

En ook dit maal weer vonden wij onze poëet K.S. bereid om deze rubriek enige literaire inhoud te geven:

De Vuurgoudhaantjes in de cens zo fraaie Herdgang
Zijn voor Sperwer of Havik niet zo bang.
Maar ook hen ontzinkt de moed
Als winstbejag en banktegoed
Gewapend zijn met zagen van 2 meter lang.

Ook ons ELPEETJE te R. klom weer eens in de dichterspen:

Jong geleerd, oud gedaan.

Twee gepensioneerde ouwe h.....
Trokken zich terug in de Reuselse Moeren.
Daar bedreven zij hun hobby, nacht op nacht
Met behulp van middelen uit hun vroeger ambacht.
Ze gebruikten licht, hel en fel,
Dat werd verspreid door een feel-lips t.l.
Uit ervaring wisten ze heel goed
Dat niets beter lokt dan een rode gloed.
De nieuwsgierige vlinders vingen ze met een enorm net
En hingen ze na het determineren bevredigd boven hun bed.
L.P.

Zo'n kleine ondeugd toch! Is-ie eigenlijk al 18?

De Bond van Friese Vogelbeschermingswachten (BFVW), althans 'n afdeling daarvan, wil het aanbieden van het eerste Kievitseï aan de koningin weer in ere herstellen. "De ervaring die met het eierzoecken wordt opgedaan is noodzakelijk voor het herstel van een goede nazorg." Aldus lezen wij in het Algemeen Dagblad van 4 november 1980. Het artikel vermeldt ook dat andere organisaties zoals Kritisch Faunabeheer (waar ken ik die toch van?) zich hiertegen verzetten. Is dat nou zoiets als het paard achter de wagen spannen? Want is het niet raar dat je uit voorzorg eieren moet gaan zoeken om later een goede nazorg te kunnen plegen? Wat valt er nou nog te "nazorgen" als je die eieren eerst weghaalt? Oh, dan legt die Kievit nog 'n keer en dan kun je "nazorgen".... Eigenlijk heel simpel, of, eh....? Waar gaat het daar in Friesland nou om, om het eierzoecken, om de nazorg of om de Kieviten? Doorhalen wat niet gewenst wordt!

Weet je waar ik nou niet goed van wordt?

Groenmoederkursus, natuurgidsenkursus, vogelkursus, paddestoelenkursus, schoolgidsenkursus, mosjeskursus.....
D'een of d'andre pief is na maar liefst 5 jaar (vijf!) vogelstudie tot de slotsom gekomen dat de vogelwereld voor hem geen geheimen meer heeft. Hij kent de Bruun en de Kist geheel van buiten (van voor naar achteren en andersom), heeft meegedaan aan het SOVON-project (z'n naam staat in de Atlas, jawel!), gaat 2 x per jaar naar de Flevo en nou is-ie 't: v e l d o r n i t h o l o o g, maar zegt er minzaam achteraan: "je mag ook v o g e l k e n n e r zeggen hoor!"
En dan? Wel, waarom die reusachtige kennis alleen voor jezelf houden? Laat anderen, leken & amateurs, er óók van profiteren! Je gaat dan een "kursus" geven, ja ja, een "kursus vogels kennen"! Potdôme dat is wat, jij de grote vogelkenner gaat je medemens med laten profiteren van jouw jáááárenlange ervaring! Dia: "en dit dames en heren is nu de Winterkoning, u herkent hem aan het kleine formaat en het korte, opgewipte staa.....bla,bla,bla,bla....

Ik, ervaren v e l d o r n i t h o m a a n geef al jááááren 'n kursus in dit blad, maar dacht je dat 't hielp?

voor u gelezen.

samenstelling: jan wouters.

In het Journal für Ornithologie van jan. 1980 staat een artikel over de populatie Slechtvalken in Baden-Württemberg (zuidwest Duitsland). Het gaat speciaal over de invloed van biociden (giftige stoffen) op het voortbestaan van de populatie. Een speciale werkgroep houdt zich al 13 jaar bezig met het lot van de Slechtvalken in Baden-Württemberg. Men controleert, bewaakt en onderzoekt de broedpopulatie zo goed mogelijk. Deze is in de beschermingsperiode toegenomen van 65 tot 85 broedrijpe valken, het aantal uitgevlogen jongen steeg van ca. 20 tot 47 per jaar. Het aantal succesvolle horsten steeg van 9 naar 18 en de verliezen daalden van ca. 55% naar 28%.

Overgebleven eieren, dode jongen en doodgevonden valken werden onderzocht op hun gehalte aan biociden. Het HCB- en DDE-gehalte was in de onderzoeksperiode gedaald terwijl het PCB-gehalte steeg. Ook de eischaaldikte werd onderzocht en vergeleken met eieren uit het begin van deze eeuw. De huidige eieren hadden een 8% dunnere schaal, maar dit kan een gevolg zijn van het feit dat men vroeger verse eieren uithaalde en uitblies, terwijl de huidige eieren lang bebroed zijn geweest. Hierdoor kon men konkluderen dat de biociden geen duidelijk waarneembare invloed hebben gehad op de ontwikkeling van de populatie. (Dit in tegenstelling tot trekkende populaties bv. de skandinavische). De populatie wordt namelijk door een complex van ongunstige factoren waaronder de biociden. Net in de tijd dat men landbouwvergiften ging gebruiken werden meerdere factoren ongunstig, alle samenhangend met uitbreiding van menselijke invloeden.

De bescherming richtte zich vooral op voorkomen van nestplundering door Boom- en Steenmarters en mensen. De valkeniers (meer dan 1000) vormen in Duitsland de grootste bedreiging voor de Slechtvalk, hoewel de valkeniers anders willen doen voorkomen. In andere delen van Duitsland is de Slechtvalk verdwenen waarschijnlijk door het uithalen van nesten en niet zoals deze studie aantoonde, door biociden wat de valkeniers steeds weer aanvoeren. Door beschermingsmaatregelen kon men in Baden-Württemberg het uithalen beperken tot 3%.

-Het is reeds lang bekend dat de Kerkuil veel verschillende geluiden kan maken maar niet wat de functie van al die geluiden is. Dit nu heeft men onderzocht aan twee broedparen in het wild, aangevuld met waarnemingen aan exemplaren in gevangenschap. De wilde broedparen stonden onder vrijwel continue controle door middel van een gesloten tv. circuit met een infrarood lamp en dito camera, bij een paar nog aangevuld met een videorecorder. Uiteraard werden ook de geluiden opgenomen. Er konden 18 verschillende geluiden worden onderscheiden die in vijf groepen zijn in te delen:

1. territoriumroepen: 3 soorten krijsgeluiden, vooral tijdens de balts.
2. verdedigingsgeluiden: o.a. sissen, snavelknappen, angstschreeuw.
3. bedel- en voederingsroepen: tussen ouders en jongen tijdens het voederen.
4. sociale contactgeluiden: o.a. het piepen van de jongen en paringsgeluiden. Het bleek dat paringen nog lang (± 3 weken) na het voltooien van het legsel blijven voorkomen.
5. geluiden waarvan de betekenis niet duidelijk is: o.a. fluiten door halfwas jongen.

Uit een 6-jarige studie aan een kleine populatie van Houtduiven in Duitsland bleek dat de broedtijd zich uitstrekte van eind april tot eind oktober: een periode van 6 maanden dus. Hierbij lag het hoogtepunt van de broedactiviteit in de zomer (juli). Dat is duidelijk later dan tot nu toe bekend werd geacht over de Duitse populatie. Maar tot nog toe was er nog geen systematisch onderzoek naar verricht.

In het Journal für Ornithologie van april 1980 een eerste overzichtsartikel uit een serie van twee over de zonne-Orientatie bij vogels. Theoretisch zou een vogel de zon voor drie orientatietaken kunnen gebruiken: het vaststellen van de plaats waar hij is, het opzoeken van een bepaalde richting en het aanhouden van een bepaalde richting tijdens het vliegen.

Men kan de orientatie van vogels op twee manieren onderzoeken: kijken naar de richting die een vogel spontaan kiest (bv. in de trektijd of bij het oplaten van postduiven) of de vogels dressereren op een bepaalde richting waar ze bv. voedsel krijgen. Deze laatste manier geeft echter niet zo'n goede resultaten, waarschijnlijk omdat een vogel normaal gesproken zijn orientatievermogen niet gebruikt bij het voedsel zoeken.

De positie van de zon wordt met twee maten vastgesteld: het azimut (d.i. de hoek van de zon met de richting noord-zuid) en de hoogte van de zon boven de horizon.

Het blijkt uit proeven met vooral postduiven dat deze niet tot plaatsbepaling met behulp van de zon in staat zijn. Dit zou ook een zeer nauwkeurige waarneming van de zonnestand en een zeer nauwkeurige inwendige klok vereisen plus de kennis over de loop van de zon langs de hemel in de verschillende seizoenen.

Het kiezen van een bepaalde richting met behulp van de zon (zonnekompas) is aangetoond bij postduif, Spreeuw en Wilde Eend. Hiervoor moet de vogel weten hoe laat het is. Samen met de stand van de zon geeft dat voldoende informatie om te bepalen waar het zuiden is en dus ook waar de andere richtingen liggen. Men kan gebruik van het zonnekompas aantonen door bij een groep vogels de inwendige klok te verzetten. Men geeft ze dan een ander dag-nacht ritme. Postduiven waarvan de inwendige klok 6 uur was vooruitgezet, kozen een richting naar hun hok die 90° verdraaid lag tegen de zonnerrichting in.

Bijvoorbeeld de duiven moeten naar het zuiden vliegen om thuis te komen. Men laat ze 's morgens om 6 uur los, de duiven denken dat het 12 uur is en vliegen dus naar de zon. Uit deze proef blijkt ook dat de duiven alleen het azimut van de zon gebruiken voor hun orientatie en niet de zonnehoogte, anders zouden ze zien dat de zon om 12 uur hun tijd, veel te laag stond.

Voor het aanhouden van een bepaalde richting blijken vogels ook de zon te kunnen gebruiken. Mogelijk kijken ze daarbij niet alleen naar de plaats van de zon maar ook naar de richting van de schaduwen.

j.w.

Nieuws van de commissie beheerswerkzaamheden

Het komende kapseizoen.

-Mede met oog op de komende kapdagen is de "kapcommissie" enkele malen bijeen gekomen. Voor alle duidelijkheid wil ik eerst de samenstelling daarvan geven: Jacques, Wim Jacobs, Rob, Marco en Paul. Geïnteresseerde leden worden uitgenodigd deze commissie te versterken. Voor het naderende seizoen hebben we drie kapdagen gepland, te weten:

- 13 december
- 17 januari
- 22 februari

Door verregaande laksheid van de gemeente Hoogeloon zijn we niet in staat, de daar gestarte werkzaamheden naar behoren af te ronden. Zodoende zullen dit jaar alle activiteiten op de Grijsze Steen plaats vinden! Daar zijn in het voorgaande seizoen zowel voor de deelnemers als voor de Stichting Het Noord Brabants Landschap de dagen naar wens verlopen.

Voordat we met de botte bijl erop los gaan hakken, organiseren we een "thema -avond". Het doel daarvan is het geven van informatie over:

- technische aspecten van de werkzaamheden, zodat men gemakkelijker werkt.
- beheer van natuurlijke elementen zoals heidevelden en houtwallen.
- verzekeringen en organisatorische aangelegenheden.

Tevens willen wij wat ideeën van de deelnemers horen. Datum van de avond is 22 nov. (is al geweest red.)

Als opperkapmeester heeft Wim zich wederom aangemeld. Aan hem is dus het toezicht op de gang van zaken tijdens het kappen en zagen toevertrouwd. Een belangrijk organisatorisch punt is de wijze van inschrijving. Men hoeft zich niet meer enkele dagen van te voren op te geven. De inschrijving, welke met oog op de collectieve ongevallen verzekering gehandhaafd moet blijven. Dit geschiedt nu ter plekke, vóór het begin van de werkzaamheden. Als minimum leeftijd van deelname hebben we de grens op 16 jaar gesteld!!

- De door de gemeente Veldhoven uitgebrachte milieunota zal door de commissie bekritiseerd worden.
- Van de Groote- en Kleine Vlasroot is een verslag gemaakt, welke door Staatsbosbeheer zal worden gebruikt.
- Er worden momenteel veel houtwallen gekapt bij Zandoerle, door vrijwilligers uit Eindhoven.

namens bovengenoemd vijftal,

PAUL